

Meditšüni-
alaseid
tekste
eesti keele
õppijale

Koostanud A.Valmet

A-29419_{II}

TARTU RIIKLIK ÜLIKOOL

Eesti keele kateeder

MEDITSIINIALASEID TEKSTE

EESTI KEELE ÕPPIJAILE

Teine trükk

Koostanud A. Valmet

Tartu 1968

2

Tartu Riikliku Ülikooli
Raamatukogu
73146

L. Valmet

ТЕКСТЫ ПО МЕДИЦИНЕ ДЛЯ ИЗУЧАЮЩИХ
ЭСТОНСКИЙ ЯЗЫК

Издание второе

На эстонском и русском языках
Тартуский государственный университет
ЗССР, г. Тарту, ул. Пликооли, 18

Vastutav toimetaja V. Kingisepp
Korrektor A. Norberg

=====
TRÜ rotaprint 1968. Paljundamisele antud 16. VIII 1968.
Trüki poognaid 4,25. Tingtrüki poognaid 3,87. Arvastus-
poognaid 3,22. Trüki arv 300. Paber 30 x 42. 1/4.
MB 06668. Tell. nr. 494.

Hind 10 kop.

Käesolev tekstikogu on mõeldud lugemismaterjaliks eesti keelt õppivatele meedikutele. Vastavate palade läbitöötamisele peaks eelnema eesti keele algkursuse tundmine (näiteks K. Абен, "Учебник эстонского языка" materjali omandamine). Palade järjestamisel on püütud minna kergemalt raskemale. Sõnastikus on pööratud suhteliselt rohkem tähelepanu meditsiinialasele sõnavarale.

Tekstide koostamisel on osutanud abi arstid H. Kull ja H. Hanson Tartust ning V. Tõlp Pärnust. Materjali kontrollis üle professor M. Kask.

Selle eest kõigile palju tänu.

Koostaja

1. MIDA PEAB TEADMA GRIPIST.

Gripp on sageli esinev nakkushaigus¹, mis põhjustab suurt kahju inimese tervisele.

Et võidelda edukalt gripiga, peab teadma, kuidas gripp levib ja kuidas vältida sellesse haigestumist.

Pidage meeles:

gripp on nakkushaigus, mille tekitajaks on viirus. Gripp on ohtlik sellepärast, et sellele kaasuvad rasked tüsistused. Eriti ohtlik on gripp väikestele lastele, kellel võib tekki-
da kopsupõletik.

Gripp levib:

- 1) gripahaige kõhimisel, aevastamisel ja kõnelemisel õhku sattuvate sülje- ja rögapiisakeste kaudu;
- 2) haige suudlemisel ja kättpidi teretamisel;
- 3) haige esemete - käteräti, raamatute, söögi- ja jookinõude - tarvitamisel.

Gripi tunnused on:

haiglane olek, peavalu, valud luudes ja lihastes, kehatemperatuuri tõus, sageli kõha ja nohu.

¹ Sõna venekeelne vaste on antud sõnastikus.

Grippi haigestumisel pöörduge arsti poole ja täitke täpselt kõik arsti korraldused.

Kuidas vältida grippi haigestumist.

1. Köhimisel ja aevastamisel katke suu ja nina taskurätiga ning pöörduge kõrvale.

2. Kui ümbruskonnas esineb rohkesti grippi, vältige kättpidi teretamist.

3. Peske sageli käsi.

4. Ärge kasutage haigega ühist käterätti, sööginõusid ega muid esemeid. Ärge magage haigega ühes voodis.

5. Vältige külmetust. Hoolitsege, et jalad ei saaks märjaks ega ei külmetaks.

6. Tuulutage sageli tuba.

7. Karastage oma organismi. Tegelge kehakultuuri ja spordiga.

8. Haigestunud lapsi ärge lubage minna kooli, lasteaeda, lastesõime ega teiste laste juurde mängima.

9. Grippi haigestunud emad peavad väikelapse hooldamisel, eriti lapse toitmisel, katma suu ja nina marlist maskiga.

Mida tuleb teha korteris, kus on
gripahaige.

1. Haige tuleb eraldada tervetest. Kui haiget pole võimalik paigutada eraldi tuppa, peab haige voodi eraldama sirmi või linaga.

2. Haige tuba tuleb sageli õhutada. Enne akna avamist katke haige soojalt kinni.

3. Haige toa põrandat tuleb pesta kloorlubjalahusega (1 supilusikatäis kloorlupja pange vee kohta).

4. Haigel peavad olema eraldi taskurätt, käterätt, voodipesu ja toidunõud.

Täites kõiki hügieenireegleid, väldime grippi haigestumist ja selle levikut.

Vabariiklik Sanitaarhariduse Maja

2. TEGELGE HOMMIKUVÕIMLEMISEGA!

Hommikul ärgates tunneme sageli loidust, raskust jäsemeis. Tööle asudes tuleb sageli võidelda unega.

See on tingitud sellest, et une ajal valitseb kesknärvisüsteemis pidurdus, millega kaasub kogu organismi elutegevuse aeglustumine.

Kiiremaks ja täielikumaks vabanemiseks unest on soovitatav tegelda hommikuvõimlemisega. Pärast võimlemist kaob lõtvus, paraneb tuju, inimene tunneb end energilisena ja töövõimelisena.

Kuid hommikuvõimlemisel on veelgi ulatuslikum mõju inimese organismile.

Kehalised harjutused parandavad südame ja veresoontkonna talitlust. Ühes sellega intensiivistub ainevahetus. Hommikuvõimlemise tagajärjel muutub ka hingamiselundite talitus: hingamine sageneb ja süveneb; elavneb ka seedeelundkonna tegevus: paraneb soolte peristaltika, suureneb maomahla ja seedenõrede eritus. Et kehalised harjutused tõstavad ainevahetust, siis aitab igapäevane hommikuvõimlemine võidelda liigse kehakaalu suurenemise ja enneaegse vananemise vastu.

Kehalistel harjutustel on mõju ka vaimsetele omadustele. Sageli muutuvad rahatud inimesed süstemaatilise hommikuvõimlemise mõjul rahulikumaks ja tasakaalukamaks.

Hommikuvõimlemisega peaksid tegelema kõik inimesed olenemata elueast ja elukutsest. Ka kõige raskema füüsilise töö kõrval on soovitatav hommikuti võimelda, sest tööprotsessist võtavad osa ainult teatud lihaste rühmad, teised lihased aga ei arene ühtlaselt, vahel jäävad isegi nõrgemaks. Hommikuvõimlemine aga arendab lihaseid ühtlaselt.

Vanemad inimesed peavad enne hommikuvõimlemisega alustamist pidama nõu arstiga harjutuste valiku ja kestuse suhtes.

Kõige otstarbekam on hommikul võimelda vastavate raadiosaadete järgi, sest siin antakse harjutuste sooritamiseks vajalikud juhendid, kusjuures harjutused on valitud selliselt, et kõik lihasegrupid oleksid tegevuses.

Hommikuvõimlemist tuleb alustada kergemate, ajaliselt lühemate harjutustega, minnes järk-järgult üle keerulisematele harjutustele.

Hommikuvõimlemist tuleb teha tingimata tühja kõhuga, hästi tuulutatud ruumis, soodsa ilma puhul aga väljas või lahtise akna all.

Riietus peab hommikuvõimlemise juures olema kerge ja avar.

Pärast hommikuvõimlemist tuleb kohe minna jaheda duši alla või pesta kogu keha toas seisnud veega ja siis hoolikalt kuivatada kareda käterätiga.

Hommikuvõimlemisele järgnev veeprotseduur on väga heaks karastamisvahendiks.

Pidades silmas hommikuvõimlemise väga soodsat ja mitmekesist toimet organismile, peaks iga inimene tegelema hommikuvõimlemisega.

Vabariiklik Sanitaarhariduse Maja

3. SÜDAMEHAIGE ARSTI JUURES.

Sisehaiguste arstil on polikliinikus vastuvõtt kella kolmest kuni kella viieni peale lõunat. Arsti kabinetti si-seneb vanem naiskodanik. Õde ulatab arstile ravikaardi. Arst loeb, et haige E.N. on 61-aastane pensionär. Varem on ta olnud tööline Tartu Lihakombinaadis.

Arst: Palun istuge. Mille üle te kaebate?

Haige: Mul on ilmselt midagi viga. Ma ei jõua enam pikemat maad kõndida, eriti raske on trepist üles minna. Ma hakkan tugevasti hingeldama.

Arst: Kas te tunnete südamepekslemist ja südame piirkonnas valusid?

Haige: Jah, mõnikord esineb. Valud ei ole küll tugevad.

Arst: Kas te olete märganud õhtuti, et jalad on tursunud?

Haige: Kui ma rohkem käin, on jalad tugevasti paistetanud.

Arst: Kui kaua te niisuguseid nähte olete tähele pannud?

Haige: Need on tulnud viimase aasta jooksul.

Arst: Kas te olete tarvitanud ravimeid?

Haige: Jah, ma olen toonud apteegist südametilku.

Arst: Palun rõivastage lahti ülakeha, ma pean teid kuulama.

Haige vabastab rõivastest ülakeha. Esmalt määrab arst haige südame piirid perkuteerimise teel ja leiab, et süda on laienenud. Auskultatsioonil ilmneb, et südame tšonid on väga tuhmid ja ebaregulaarsed, ühtlasi aga kiired. Pulss on nõrk ning ebahütlase täitumusega. Kõhu palpatsioonil sedastab arst maksa suurenemist, jalgadel esinevad kerged tursed. Küsitlemisel selgub veel, et urineerimisel haige eritab vähe uriini. Lõpuks mõõdab arst vererõhku. Laboratoorsetest analüüsides on haigel vaja teha uriini analüüs ja elektrokardiogramm.

Arst ütleb: Ma annan teile saatekirja laboratooriumi ja elektrokardiograafia kabinetti. Tulge, palun, ülehomme tagasi, siis on analüüsid tehtud. Te peate aga kohe siirduma soolavabale toidule, vedeliku tarvitamist on vaja piirata. Siin on

teile ravimi retsept. Te peate sisse võtma digitaalset, kolm korda päevas üks tablett peale sööki.

Haige võtab saatekirja ja retsepti, tänab ja lahkub.

4. ARST HAIGE JUURES.

Jüri Kaasik käis pühapäeval Võrtsjärve ääres kalal. Tuul oli aga tugev, vihma hakkas sadama ja riided said märjaks. Jüri hakkas külm. Alles hilja õhtul jõudis ta koju.

Esmaspäeval tundis Jüri end tööl halvasti, pea oli uimane ja kurk valutas. Jüri läks töölt otse koju, sõi ja heitis voodisse. Ema märkas, et poja tervis ei ole korras.

"Sa oled näost punane ja õhetad", ütles ta. Ema otsis kraadiklaasi ja käskis mõõta temperatuuri.

Kümne minuti pärast vaatas Jüri kraadiklaasi ja ehmatas isegi ära: temperatuur oli tõusnud 39,2-ni.

Ema ütles: "Sul on kõrge palavik, ma kutsun arsti".

Jüri arvas, et pole vaja, küllap möödub isegi.

Ema läks kohe naabrite juurde, et telefoni teel arsti kutsuda. Ema valis automaattelefonil 27-04.

Talle vastati: "Siin polikliinik, mida te soovite?"

"Ma sooviksin kutsuda haige juurde arsti."

"Tänaseks enam ei saa, väljakutseid võetakse vastu kella kaheni, praegu on arstid juba lahkunud."

Ema küsis: "Aga mida ma pean siis tegema, haigel on üle 39 kraadi palavikku, ta ei saa oodata homseni."

"Helistage kiirabiijaama", vastati talle.

Ema valis uue numbri. Kiirabiijaamas küsiti haige kohta andmeid, nagu perekonna-, ees- ja isanimi, kui vana ta on ja kus ta elab.

Ema vastas: "Jüri Aadu poeg Kaasik, 26 aastat vana, elab Riia tänavas number 167 korter 3."

Samuti sooviti teada töökohta.

Ema ütles, et Jüri töötab Tartu Aparaaditehases mehhaanikuna.

Lõpuks öeldi, et arst tuleb niipea kui võimalik, umbes veerand tunni jooksul. Emal läks tagasi haige juurde.

Umbes kümne minuti pärast sõitis maja ette kiirabiauto. Seal väljusid arst Sepp ja õde Vare.

Arst küsis kõigepealt, kas tal on võimalust käsi pesta.

Emal valas kaussi puhast vett, andis arstile seebi ja puhta kääterätiku.

Siis läks arst haige juurde. Jüri tahtis tõusta istukile, aga arst ütles: "Lamage rahulikult. Mille üle te kaebate? Kui kõrge on palavik?"

"Praegu on palavik 39,5. Enesetunne ei ole kiita, pea on väga uimane ja kurk valus. Varem olid külmavärinad, aga nüüd on väga palav: vahete-vahel kisub parem jalg krampi."

Arst võttis haige käe ja katsus pulssi. Süda lõi 90 lööki minutis. Siis ta ütles emale: "Palun tooge puhas teelusikas, ma vaatan kurku. Avage palun suu!"

Arst vaatas ja ütles: "Kurgus on tugev punetus, mandlid on suurenenud ja kaetud valge katuga. Kas te olete korduvalt põdenud angiini?"

Jüri seletas, et ta on suhteliselt vähe haige olnud. Ta on püüdnud end spordiga karastada.

"Seekord olete aga tugevasti külmetanud," ütles arst Sepp. "Ma tahaksin teid ka kuulata, tõuske istuma ja vabastage ülakeha. Nii. Palun hingake sügavasti, hingake veel. Kas on valu?"

Arst kuulas stetoskoobiga haige kopsu.

Jüri ütles, et hingates on rinnus valus, miski nagu matub hingamist.

"Kas te tunnete pisteid?" küsis arst.

"Vasakus küljes nagu pistab, aga mitte just teravasti." Arst jäi mõttesse ja ütles; "Teil shvardab tulla kopsupõletik. Kõrge palavik, peavalu ja raskendatud hingamine on selle tunnused. Te jääte kodusele ravile, peate aga kogu aeg lamama.

Teile tuleb teha kompressse. Ma kirjutan teile ravimeid. Õde tuleb teid iga päev kolm korda päevas süstima. Iga nelja tunni järel võtke sisse üks pulber tetratsükliini. Soovitatav on tarvitada ka askorbiinhapet. Ülehomme ma tulen teid uuesti vaatama. Kui haigus peaks halvenema, siis helistage."

Seejärel arst lahkus. Ema võttis retseptid ja läks apteeki ravimeid tooma. Jüri tundis end väga halvasti.

5. MAOHAIGE LÄHEB ARSTI VASTUVÕTULE.

Jaoskonnaarsti tänapäevast vastuvõtul on neljas haige keegi keskealine meeskodanik. Tal ei ole ravikaarti.

Õde küsib: Kuidas teie nimi on?

Haige: Madis Lehtla.

Õde: Kuidas teie isanimi on?

Haige: Juhan.

Õde: Mis aastal te olete sündinud?

Haige: Ma olen sündinud 1925. aastal.

Õde: Kus te elate?

Haige: Ma elan Võru rajoonis Aru külanõukogu piirkonnas.

Õde: Mis elukutse teil on ja kellena te töötate?

Haige: Ma olen elukutselt lukksepp, aga praegu töötan Suurejõe kolhoosis traktoristina.

Arst: Palun istuge. Missugused kaebused teil on?

Haige: Ma tunnen kõhus valusid.

Arst: Kus teil valud on, kas kõhu ala- või ülaosas?

Haige: Oleksid nagu ülakõhus.

Arst: Kas valud esinevad pidevalt või periooditi?

Haige: Ma tunnen valusid peale sööki.

Arst: Peale missuguseid toite?

spasmi tõttu. Pahaloomulise kasvaja ja maohaavandite tunnuseid ei esine. On tegemist maokatarri ehk gastriidiga.

6. IJUMURD.

Paar päeva oli väljas sulailm. Seejärel tuli külm ja tänavad olid libedad. Niisugusel õhtul läheb Anna Murak oma tütre juurde, kes elab linna teises servas. Äkki ta kukub maha ja tunneb jalas teravat valu. Anna Murak tahab üles tõusta, aga ei suuda. Ta ei saa toetuda jalale. Talle ruttab appi keegi möödamineja. Selle meeskodaniku abiga jõuab ta lähedal oleva pingi juurde. Abistaja ruttab kutsuma kiirabiautot. Meeskodanik läheb telefonikõnepunkti ja valib numbriga 01.

Kiirabijaamast küsitakse: "Mis on juhtunud?"

Helistaja seletab, et tänaval kukkus keegi vanem naiskodanik, ta tunneb jalas teravat valu ja ei suuda kõndida.

Edasi küsitakse haige nime, vanust ja õnnetuspaika.

Haige nime helistaja ei tea. Kukkunu on vanem inimene ja õnnetus juhtus Tamme puisteel Linnapargi läheduses.

Kiirabijaamast vastatakse: "Praegusel momendil on auto väljakutsel, kui ta tagasi tuleb, saadame kohe Tamme puisteele."

Meeskodanik läheb tagasi kukkunu juurde, rahustab teda ja ütleb, et auto lubati võimalikult pea välja saata.

Ümber veerand tunni pärast saabubki valge masin punase ristiga. Sellest väljub arst, tema järel öde ja sanitar. Arst läheb kiiresti haige juurde ja küsib, mida haige kaebab ja kuidas õnnetus juhtus.

Anna Murak räägib, kuidas ta kukkus. "Praegu ma tunnen jalas teravat valu," ütleb ta.

Arst eemaldab jalast saapa ja märkab, et kukkunu sääär on allosas jämenenud. "Arvatavasti te olete murdunud jalaluu ja me peame teid toimetama haiglasse," on tema otsus.

Anna Murak tõstetakse kanderaamile. Õde ja sanitar lahastavad haige murdunud jala. Seejärel lükatakse haige kiir-
abiautosse. Haige kõrval võtavad istet õde ja sanitar. Auto hakkab liikuma.

Jõudnud haiglasse, viiakse haige kanderaamiga vastuvõ-
turuumi. Seal võetakse haigel mantel seljast ära. Lahas võe-
takse lahti ja sukk tõmmatakse jalast ära.

Tuleb valvearst. Ka tema küsib, kuidas õnnetus juhtus ja
vaatab tähelepanelikult jalga. Nüüd on jalg veel rohkem tur-
sunud, naha all on verevalumid ja komplemisel esineb terav
valulikkus. Valvearst diagnoosib nüüd juba päris kindlalt
luumurdu. Et diagnoosi täpsustada, on haige vaja saata üles-
võtte tegemiseks röntgenikabinetti.

Nüüd asetatakse Anna Murak lükatavale kärule ja sanitar
sõidutab ta kohale. Röntgenikabinetis asetatakse haige üles-
võttelauale. Talle öeldakse: "Lamage liikumatult, muidu võte
ebaõnnestub."

Seejärel film ilmutatakse ja tuuakse arsti kätte. Arst
silmitseb märga filmi ja leiab, et olukord ei ole väga halb.
"On murdunud ainult pindluu alumine ots," ütleb ta. "Palun
seadke kõik valmis kipsmähise tegemiseks," teeb arst õele
korralduse. Ise ta ruttab tagasi vastuvõtutuppa, sest sinna
on saabunud uusi haigeid. Õde asetab kipsmähised veekaussi
ning peatselt alustatakse kipsmähise tegemist.

Anna Murak on õnnetu ja närvitseb. Õde annab talle ra-
hustamiseks broomilahu. Peatselt on kipslahas valmis, kuid
see peab veel kuivama. Kipsmähise servad, mis suruvad jala
peale, lõigatakse ära. Haige transporditakse palatisse.

"Olge rahulik, mõne päeva pärast saadame teid kodusele
ravile," ütleb arst.

7. MIDA PEAB TEADMA HAIGESTUMISEL TUBERKULOOSI.

Tuberkuloos ei ole praegu enam nii ohtlik haigus kui 10 - 15 aastat tagasi.

Tuberkuloosi ravitakse mitmesuguste uute ravivahendite ja ravimeetoditega, kusjuures ravi on sageli väga pikaaajaline ja kestab ravimite pideva kasutamise puhul aasta-poolteist ja kauemgi.

Kui haige peab olema vahepeal mitmesugustel põhjustel kodusel ravil, siis antakse talle tasuta tuberkuloosivastaseid ravimeid ka koju, vastavalt arsti ettekirjutusele.

Õige ja otstarbekohase ravi saab haigele määrata ainult arst, sest tuberkuloos võib esineda väga mitmesugustes ja erinevates haigusvormides ning kulgeb igal inimesel teatavate erinevustega.

Ei tohi unustada, et haige enese õigest käitumisest, eluviisidest ja arsti korralduste täpsest täitmisest oleneb ravi edukus ja haige paranemine saagedamini, kui seda arvatakse.

Sageli tekib küll raskusi nii haigele kui ka tema kodustele seoses sellega, et haige peab mõnikord tingimata viibima väga pikka aega mitmesugustes raviasutustes, mis nõuab kahtlemata suurt püsivust, tahtejõudu ja mõningatest hüvedest loobumist. Sellele vastutasuks saabub aga varem või hiljem haige paranemine.

Tuberkuloosi puhul ei saa aga haige paranemist alati pida veel täielikuks tervistumiseks, sest see saabub õigete eluviiside ja ravi jätkamise korral hiljem. Seepärast peavadki kõik tuberkuloosihaiged pärast haiguse avastamist ja samuti pärast haiglast või sanatooriumist lahkumist jääma kontrolli alla oma elukoha järgi vastavasse tuberkuloosidispersanserise või kabinetti, kust antakse edaspidiseks nii juhendeid kui ka ravimeid.

Edaspidi aga peab haige juba ise määratud ajal ilmuma oma raviarsti juurde vastuvõtule ja täitma tema korraldusi ravimite tarvitamise ja analüüside osas ning režiimi pidamise suhtes.

Tuberkuloosi haigestumisel tuleb loobuda mitmesugustest tervist kahjustavatest harjumustest, nagu suitsetamisest, alkoholi tarvitamisest, hilisest magamaminekust jne.

Distsipliin ja reeglipärane tervislik eluviis on tuberkuloosi puhul eduka ravi eeltingimuseks.

Haige peab arstiga nõu pidama ka paljudes tema isikliku ellu puutuvates küsimustes, nagu abiellumine, sünnitamine, elukoha ja elukutse valik või vahetamine, reisimine, suplemine, õhu- ja päikesevannide võtmine, toitumine jne.

Kõigist muutustest tervislikus seisundis tuleb informeerida oma raviarsti juba nende tekkimisel.

Väga oluline on veel see, kuidas suhtutakse oma haigusesse haigestumise algul, kui ei omata veel küllaldaselt vajalikke teadmisi tuberkuloosist.

Seepärast juhtubki, et mõni haige on liiga hoolimatu ja isegi kergeemeline ega pea vajalikuks ennast pikemat aega ravida, sest tuberkuloos ei põhjusta algul enamasti mingisuguseid tõsisemaid, pikemat aega kestvaid vaevusi, mis oleksid kooskõlas haiguse raskusega.

Mõned haiged aga kalduvad teise äärmusse ja kaotavad usu oma paranemisse ainuüksi mõttest, et nad on haigestunud tuberkuloosi, muutuvad liiga kartlikuks ja ettevaatlikuks.

Optimistlik, aga seejuures mitte kergeemeline - selline olgu iga haige suhtumine ellu.

Arge unustage, et kehaliselt ja vaimselt karastatud organismil on suuri eeliseid täielikuks tervistumiseks tuberkuloosist.

Võimalikult kiiresti tuleb üle saada esialgsest noru-
tundest, mis paratamatult tekib igal inimesel ükskõik mil-
lisesse haigusesse haigestumisel.

P I D A G E M E E L E S ,

et tuberkuloos on ravitav ja paranemise korral saab iga-
üks uuesti tagasi pöörduda nii tööprotsessi kui ka õpingute
juurde, millest ta vahepeal haiguse tõttu pidi loobuma.

Selleks tuleb aga ravi vältel kogu tahtejõuga kaasa ai-
data oma tervise taastamisele ja käituda nii, et seda oleks
võimalik saavutada kõige lühema ajaga.

Varariiklik Tuberkuloositõrje Dispanser
Vabariiklik Sanitaarhariduse Maja

8. SARLAKID (scarlatina).

Määratlus. Sarlakid on äge toksilis-septilist laadi
nakkushaigus, mis esineb endeemiliselt enamikus maades ja
kaldub andma epideemilisi puhanguid. Sarlakite iseloomuli-
keks sümptomideks on enam-vähem ilmne intoksikatsioonisei-
sund, angiin, lõuaaluste lümfisõlmede suurenemine, peene-
tähniline rohke lõõve ja tüüpilised komplikatsioonid rekon-
valesentsi ajal.

Etioloogia. Sarlakite tekitaja küsimus pole käesoleva
ajani veel täiesti selgitatud. Sarlakite tekitajaks peetak-
se hemolüütilist streptokokki, teatav etioloogiline osa on
ka filtreeruvaal viirusel.

Epidemioloogia. Sarlakite infektsiooni algallikaks on
haige, kelle kurgus ja ninaneelus leidub infektsiooni teki-

taja. Tõenäoliselt kannavad haigust edasi ka terved inimesed, kes on haigetege kokku puutunud. Peamiselt toimub sarlakite levimine piisknakkuse teel. Sarlakihaige muutub nakatavaks haiguse algusest peale. NSV Liidus on kohustuslik aeg sarlakihaigete isoleerimiseks 40 päeva. Haiged, kellel esineb komplikatsioonina angiin, mädane keskkõrvapõletik, mäda lümfisõlmedes jm., ohustavad oma lähikondseid pikema aja jooksul.

Sarlakite tekitaja on väliskeskkonnas vastupidav. Haigega kokkupuutes olnud esemed, iseäranis sarlakihaige lapse pesu, voodi, mänguasjad, raamatud, samuti ka ruum, kus haige viibis, võivad pikemat aega infektsiooni levitada.

Kliiniline pilt. Inkubatsiooniaeg kestab sarlakite puhul keskmiselt 3 - 7 päeva, harvemini pikeneb 12 päevani. Mõnikord kaebavad lapsed väsimust, isu puudumist, peavalu. Enamasti algab haigus järsku enam-vähem tugevate külmavärinatega või kerge külmatundega. Esineb oksendamist. Temperatuur tõuseb esimese 12 tunni jooksul kõrgele (39 - 40°-ni). Haigestunud lapsed kaebavad valu jäsemetes, ristluudes, kui-vust suus. Neelamine on valus. Lõuaalused lümfisõlmed on katsumisel valusad, keelel on hallikasvalge katt. Juba esimese ööpäeva jooksul ilmub iseloomulik sarlakite lööve, see koosneb üksikutest helepunastest täppidest. Lööve levib üle kogu keha. Veres täheldatakse haiguse esimestel päevadel neutrofiilset leukotsütoosi. Praktiliselt on hakatud eristama kergeid, keskmise raskusega ja raskeid sarlakeid. Komplikatsioonid arenevad sarlakite raskete vormide puhul harilikult haiguse hilisemas järgus. Komplikatsioonina võivad esineda sarlakiline nefriit, neerude kahjustused, keskkõrva mädane põletik jt.

Diagnoos. Sarlakite tüüpilised, selge sümptomide kompleksiga kulgevad juhud on diagnoositavad ilma eriliste raskusteta. Ekslikku diagnoosi võivad põhjustada leetrid, punetised, rõuged, difteeria, angiin jt. Eriti kergesti võidakse sarlakeid pidada leetriteks. Kaheldavail juhtudel tuleb teha Dicki reaktsioon.

Ravi. Hügieeniline põetamine, otstarbekohane täisväärtuslik toit ja haige hoolikas jälgimine on sarlakite puhul määratu suure tähtsusega. Naha puhtuse eest hoolitsemiseks tuleb haiget vannitada iga 3 päeva järel, kestendamisperioodil aga ülepäeviti.

Haiguse esimestel päevadel peab haigele antav toit olema poolvedel. Temperatuuri langemise järel võib haigele tavalist toitu anda.

9. BASEDOW' TÕBI.

Kilpnääre on üks sisesekretsiooninäärmeid. Ta koosneb kahest külgmisest sagarast, mis asuvad kummalgi pool kõri-sõlme ning on teineteisega ühendatud kitsa osaga. Kilpnäärme lähedal on veel 4 väikest kehakest, mida nimetatakse kõrvalkilpnäärmeteks. Näärmelistes folliikulites leiduv kolloid on näärme sekreet. Ta sisaldab joodi ja valku. Kilpnäärme sekreet siirdub lümfisoontesse ja sealt verre. Ta avaldab mõju ainevahetusele, kõrgendab sümpaatilise närvisüsteemi erutuvust. Häired, mida kilpnäärme haigestumine inimesel põhjustab, on kilpnäärme talitluse tugevnemise või nõrgenemise tagajärjeks. Neist on kõige sagedasemad Basedow' tõbi (morbus Basedowi) ja müksödeem (myxoedema).

Basedow' tõbe põhjustab kilpnäärme talitluse tugevnemine. Peamisteks sümptomideks on kilpnäärme suurenemine (struuma, hõõtsik), pulsi kiirenemine, punnsilmsus, närvisüsteemi erutuvuse tõus, progresseeruv kõhnumine ja põhiainevahetuse kõrgenemine.

Kilpnäärme haigestumist võib põhjustada tugev erutus (mure, ehmatus, viha) või mingi äge või krooniline nakkushaigus. Haiguse algus on aeglane. Basedow' tõbe varajaseks sümptomiks on pulsi kiirenemine ja südamete suurenenud erutuvus.

Pulsi sagedus on 100 - 200 lööki minutis. Haigeid vaevab sü-
damepekslemine. Sageli on südame auskulteerimisel kuulda
süstoolseid kahinaid. Nenditakse mitmesuguseid vaskulaarseid
häireid: peaaegu püsiv kuumustunne, näo ja kaela kerge punetamine, kalduvus temperatuuri väikesteks tõusudeks, higista-
mine. Tähelepanu äratav silmamunade esiletungimine (punnsilmsus). Silmad omandavad tugeva läike, silmapilu laieneb tunduvalt. Silmamuna liikumisel jääb ülemine laug maha. Iseloomulik on käte värisemine (tremor), mis on märgatav, kui haige käed ette sirutab ja sõrmed harali ajab.

Basedow' tõbe põdejatele on enamasti omane psüühiline labiilsus: meeleolu sagedane muutumine, erutuvus, solvumine jne. Peale selle esineb neil peavalu, unetus, mälu nõrgenemine, ärrituvus. Haiguse hilistes staadiumides tekivad häired mao ja soolte talitluses.

Basedow' tõve kõige tähtsamaks sümptomiks on põhiainevahetuse tunduv kõrgenemine, mille tõttu haige kõhnub progresseeruvalt.

Üks kindlaid sümptome on ka kilpnäärme suurenemine, tekib hõõtsik (struuma). Suurenemine on enamasti ühtlane, mõnikord võib esineda aga ka sõlmeline paksenemine. Hõõtsiku konsistents sõltub ta täitumisest verrega. Haiguse sümptomid võivad esile tulla ilmekalt, aga ka mittetäielikul ehk varjatud kujul. Rasketel juhtudel tekib südamenõrkus, mis võib põhjustada surma.

Haiguse raviks on vaja eelkõige rahu. Olenevalt seisundi raskusest peavad haiged olema voodis kas kogu päeva või mõne tunni päevas. Erutuvuse ja südametegevuse tugevnemise vähendamiseks tarvitatakse bromiide, luminaali jt. ravimeid. Rasketel juhtudel, kui konservatiivne ravi ei anna tulemusi, soovitatakse kilpnääre kirurgiliselt eemaldada.

10. RAVITOITLUSTAMINE DÜSENTEERIA PUHUL.

Düsenteeriahaiged ei saa alati aru, miks neile määratakse see või teine dieet. Mõned haiged avaldavad rahulolematust selle üle, miks ei anta neile toite, mida nad tahaksid, kuigi neil kõhulahtisus on möödunud. Käesolev väike meelespea selgitab haigetele ravitoitlustamise tähtsust düsenteeria puhul.

Enne kui rääkida ravitoitlustamisest, tuleb öelda mõni sõna düsenteeriast. See on nakkushaigus, mida põhjustab eriline mikroob - düsenteeriakepike. Düsenteeriasse nakatakse haige inimese või batsillikandja kaudu, kes eritab väljaheitega düsenteeriamikroobe. Nakatumine toimub käte, toidu ja vee kaudu. Suurt osa etendavad ka kärbsed, kes kannavad jäätmetelt ja prügihunnikutelt inimese toidule düsenteeria tekitajaid.

See, kes tahab hoiduda düsenteeriasse haigestumisest, peab pesema käsi enne sööki, enne söögi valmistamist, peale käimla kasutamist. Samuti ei tohi võimaldada kärbeste sattumist elamusse, peab katma toidu kinni ja mitte jooma keetmata piima. Vett, mis pole võetud linna veevärgist, ei tohi samuti juua keetmatult.

Düsenteeriakepike, sattunud nakatatud toiduga inimese soolekanalisse, jäävad elutsema peamiselt jämesooles. Siin paljunedes levitavad nad mürgiseid aineid - toksiine, mis kutsuvad esile soolestikus ärrituse ja mürgistavad kogu organismi. Sellepärast täheldatakse haigetel üldist nõrkust, peavalu, kõrgeenenud temperatuuri, halba isu, iiveldust, vahel oksendamist, valusid kõhus, kõhulahtisust (sageli lima ja verega) ning rida teisi nähte. Haige peab soole-ärrituse nähtude ilmnemisel koheselt pöörduma arsti poole. Kaugelearenenud haigust on raskem ravida.

Üheks peamiseks ravivõtteks düsenteeria puhul on haige õige toitumine. Haiglas määrab talle dieedi arst. Peale haiglast väljakirjutamist rikuvad mõned haiged neile ettekirjutatud dieeti, unustades arsti nõuanded, ja kutsuvad sellega esile haiguse ägenemise.

Seoses organismi üldiste talitlushäiretega peab düsenteeriahaige toit olema täisväärtuslik. Ei tohi pikemat aega piirata haige toitu, sest see nõrgestab organismi. Ainult täisväärtuslik toitlustamine soodustab haiguse kiiremat paranemist.

Toit peab sisaldama normaalsel hulgal valke, rasvu, süsivesikuid, mineraalsooli ja rohkesti vitamiine.

Üldine valguhulk haige toiduratsioonis peab sisaldama täisväärtuslikke valke, mida sisaldavad loomse päritoluga toiduained, mis oma koostiselt on lähedased inimorganismi valkudele, ja mittetäisväärtuslikke, taimseid valke.

Täisväärtuslikku valku sisaldavad toiduained nagu liha, kala, kohupiim, kefiir, juust, muna, samuti ka mõned teraviljad, näiteks nisu. Mittetäisväärtuslikku valku leidub juurviljades ja enamikus kõrsviljades.

Üldse peab haige saama 100 g valku päevas. Toiduratsioon peab olema koostatud nii, et vähemalt 50 % oleks loomset valku.

Millised toiduained ja kui suures koguses peavad esinema düsenteeriahaige toiduratsioonis, et kindlustada vajalikku valguhulka? Haige peab saama päevas 100 g liha või kala, 100 - 150 g kohupiima, 1 muna, 1 - 2 klaasi kefiiri (kahe- või kolmepäevast).

Kõik need toiduained kokku sisaldavad umbes 60 g täisväärtuslikku loomset valku. Ülejäänud osa valku saab haige taimse päritoluga toiduainetest - leivast, tangainest ja kartulist. Viimast lubatakse haigele püreena.

Millistest toiduainetest saab haige talle lubatud rasvahulga? Esiteks võist, teiseks mitmesugustest valku sisaldavast toiduainetest, näiteks munast, lihast, kohupiimast, mis sisaldavad suuremal või väiksemal määral rasva.

Süsivesikuid sisaldavad suhkur, leib, pudrud, kartul. Mineraalsooli, näiteks rauda, kaltsiumi jne., samuti ka vitamiine saab haige juurvilja-, puuvilja- ja marjamahladest. Väga väärtuslik selles suhtes on kibuvitsamarjaleotis.

Düsenteeriahaige peab toituma ainult arsti nõuannete kohaselt, viimane määrab dieedi vastavalt haige seisundile ja haiguse perioodile.

Haiguse raske vormi puhul saab haige esimestel päevadel ainult vedelat või tarretisetaolist toitu: hakklihaga puljongit, peenestatud lihast sülti, poolpehmet keedetud muna, keefiiri, kisselle, mahlu või marja- ja puuviljaleent, kibuvitsamarjaleotist. Haige peab palju jooma, isegi öösel.

Düsenteeriahaige seisundi paranemisel võib talle hakata andma mitmekesisemat toitu. Haigele võib anda kuivikuid või eelmise päeva saia ja sepikut; mitterasvast liha ja kala pudingina või aurutatud kotlettidena; tangaineist putrusid ja pudingeid; vähesel hulgal juurvilja-kartulipüreed; puuvilja- ja marjamahlu ning -leemi, kisselle ja puuviljapüreesid, kibuvitsamarjaleotist, nisukliide leent.

Tervenemise perioodil laiendatakse dieeti. Haiglas võib anda juba peenestatud juurviljaga lihapuljongist valmistatud suppi, tükkidena keedetud, hiljem kergelt praetud liha (ilma kuivikuta), küpsetatud õunu, kompotti. Toored puuviljad (õunad, mandariinid, apelsinid) tuleb menüüsse lülitada aegamööda, alustades väikeste hulkadega. Puuvili tuleb hästi läbi närida. Täpselt samuti tuleb haigele aegamööda vähestes hulkades anda toorest kõögivilja - tomateid, kooritud kurke, peenestatud rohelist salatit.

Samasugust dieeti peab haige pidama esialgu ka peale haiglast lahkumist.

Haiguse algul lülitatakse piim toiduratsioonist välja, sest see kutsub esile kõhupuhitust ja kõhuvalusid. Tervistumise käigus hakatakse piima andma järk-järgult, algul lisatakse seda vähesel hulgal pudrule või kartulipüreele, hiljem aga suurendatakse selle hulka kuni 1 klaasini päevas.

Kui sellise toiduratsiooni puhul haige seisund jääb heaks, võib üle minna tavalisele toidurežiimile.

Vabariiklik Sanitaarhariduse
Maja

11. HAIGUSLUGU.

Hüpertooniatõbi.

H a i g e : M.K., 56 a. vana, koduperenaine.

H a i g e k a e b u s e d . Hingeldamine, südamepekslemine, valu, pisted südame piirkonnas, pea uimasus, mälu nõrgenemine. Õhtuti jalgadel vähene turse.

H a i g u s e a n a m n e e s . Patsient on haigestunud umbes kuus aastat tagasi. Ta hakkas tundma südamepekslemist ja sageli esinesid higistamishood. Haige pöördus jaoskonnaarsti poole, kes määras ravi. Umbes poolteise aasta pärast hakkas ta tundma peavalusid, sageli esines unepuudus. Haige pöördus uuesti jaoskonnaarsti poole, kes avastas tal kõrgenenud vererõhu - see oli 170 mm/Hg. Jaoskonnaarst määras talle pulbreid, mis sisaldasid papaveriini ja dibasooli. Sel ajal töötas haige õmblusartellis. Ametiühingu tuusikuga viibis ta ravil Pärnu sanatooriumis, mille järel haige vaevused kadusid. Sanatooriumist lahkudes oli vererõhk 140. Kahe aasta jooksul ei olnud haige arsti poole pöördunud. 1957. a. alguses suri haige abikaasa, kes oli 64-aastane, südame infarkti. Pärast abikaasa surma oli haige seisund järsult halvenenud. Ta kannatas unehäirete all. Tekkisid mälu nõrgenemine, valud südame piirkonnas, südamepekslemine. Trepist kõndimisel hakkas ta tundma hingeldust. Polikliinikus leiti, et vererõhk on 200. Haigele määrati reserpiini ja magneesiumsulfaadi lahuse süsteid veeni. Peavalud ja unetus kadusid, kuid nõrkustunne jäi püsima. Haige loobus töötamisest ja asus elama tütre juurde. 1957.a. suvel kuumade ilmadega pani ta tähele, et kingad õhtupoolikuks jäävad kitsaks. Sama aasta sügisel halvenes haige seisund uuesti ja ta viibis 3 nädalat ravil sisekliinikus. Seal raviti haiget reserpiini ja magneesiumsulfaadi lahuse süstetega. Reserpiini tarvitab ta hiljem pidevalt ka kodus 1 - 2 tabletti päevas ja käis iga paari kuu tagant polikliinikus vererõhku mõõtmaks. Vererõhk olnud 150 - 160. 1958. a. kevadel tekkis hingeldamine

kõndimisel ja lisaks reserpiinile soovitati haigel tarvitada gitaleeni. 1960. a. sügisel oli ta unesti ravil sisekliinikus ja jätkas reserpiini tarvitamist kodus.

1961. a. suvel tundis end rahuldavalt ja tegi koduseid töid. Poeltest kuud tagasi läks M.K. maale õe juurde, kus aitas kartuleid võtta. Tundis end hästi. Et kaasavõetud ravimid lõppesid, ei saanud ta viimase kolme nädala jooksul ravimeid tarvitada. Nädal tagasi oli tõstnud raskeid kartulikorve ja seejuures olevat tekkinud valud südame piirkonnas. Seejärel oli haige sõitnud linna jaoskonnaarsti juurde. Vererõhk oli 200. Haigel tehti südamefilm. Jaoskonnaarst öelnud, et on tegemist tõsise südamehaigusega, ja saatnud haige kliinikusse.

Elu anamnees. Haige on sündinud Jõgeva rajoonis talupidaja perekonnas kolmanda lapsena. Haige isa on surnud vähktõppe, ema on elanud kõrge vanuseni. Haige üks õde kannatab samuti hüpertoonia all. Haige on lesk, tal on kaks tütart, kes on terved.

Varem põdenud: lastehaigusi (leetrid, sarlakid), sõja ajal kõhutüüfust.

Haigel on olnud 2 normaalset sünnitust. Haige ei suitseta ega tarvita alkohoolseid jooke.

Objektiivne leid. Korrapärase kehaehitusega, hea toitumusega naishaige, välimus vastab vanusele. Lamab kõrge peaalusega. Rahulikult lamades ei hingelda. Huuled on sinakad, nahk ja nähtavad limaskestad puhtad, keel puhas. Kurgumandlid ei ole suurenenud, põletikunähte ei esine. Suus puudub 5 hammast, 2 hammast kariõssed. Kilpnääre ei ole suurenenud. Rindkere on sümmeetriline. Kopsud: perkussioonil on normaalne koputuskõla, tumestusi ei esine, auskulteerimisel on kuulda vesikulaarne hingamiskahin, mõlema kopsu alagsagara kohal bronhiitilisi kiuneid ja vähe märgi räginaid.

Süda: aktsioon regulaarne, frekvents 88 korda minutis. Südame tipu tõuge ei ole palpeeritav. Südame toonid on puhtad, teine aordi toon tugeva aktsendiga.

Vererõhk on 210/120 mm Hg. Pulss on pingeline, rahuldava täitumusega.

Kõhuõõne elundid; maksa serv palpeeritav kaks põiksõrme allpool roidekaart. Maksa serv on ümarik, sile, tiheda konsistentsiga ja palpeerimisel valulik. Põrn ei ole suurenenud. Kõhuõõne palpeerimisel patoloogilisi resistentsusi ei avastata. Neerud ei ole palpeeritavad. Pasternatski sümptoom on mõlemapoolselt negatiivne. Liigesed on patoloogilise leiuta. Labajalgadel, sõrmedel ja käelabadel vähene turse.

Närvisüsteem: pupillid reageerivad valgusele, kõõlusrefleksid on vallandatavad ja külgühtlased. Naha tundlikkuse ega sügavtundlikkuse häired ei esine.

Diagnoos: Hüpertooniatõbi II staadiumis (südame-ajuvorm). Koronaararterite puudulikkus (stenokardia).

12. HAIGUSLUGU.

Neerukivitõbi.

10. jaanuaril toodi erakorralise haigena Tartu Linna Kliinilise Haigla uroloogia osakonda 52-aastane naispatsient A. M.

Saatva raviasutuse diagnoos. Äge ussjätke põletik.

Vastuvõtu diagnoos. Neerukoolikud(?) Äge apenditsiit(?)

Haige kaebused. Tugevad valud paremal allkõhus. Valud kiirguvad allapoole, isegi paremasse reide ja levivad ka ülespoole nimmepiirkonna parempoolsesse ossa. Hooti esineb oksendamist. Haige tunneb põie ärritust - urineerimist tung on sage.

Anamnesis morbi. Eespool nimetatud nähud on ilmnenud ka varem, umbes aasta tagasi. Sel perioodil olid nad aga tunduvalt nõrgemad. Kutsuti välja meditsiiniline kiiresma-

abi, patsient sai ühe süsti, soovitati asetada soe kott kõhule. Peatselt vaevused lakkasid. Mingisuguseid häireid kogu suve jooksul haige ei märganud.

Eile õhtul pärast töölt tulekut hakkas patsient tundma ebamäärast valu paremal selja ja keskkõhu piirkonnas. Valud esinesid hooti, kord tugevnesid, kord nõrgenesid. Samal ajal tundis patsient ka iiveldust, millega kaasus oksendamine. Haige tundis väga sageli vajadust urineerida, ehkki selle juures enamasti põis oli tühi. Kella kümne paiku õhtul valud muutusid väga intensiivseks: haige ei suutnud enam rahulikult lamada, valuhoogude kulminatsiooni ajal kattus ta külma higi-ga ja oksendas. Kutsuti välja kiiresmaabi, kes tõi haige statsionaarsesse osakonda.

Anamnesis vitae. Üldiselt on patsient olnud terve. Ta on põdenud laste nakkushaigusi ja viimase viie aasta jooksul kahel korral parempoolset neeruvaagna põletikku, mida raviti ambulatoorselt. Patsient on abielus. Sünnitusi ja rasedusi on olnud kaks. Tuberkuloosi ja vähktõve esinemist nii perekonnas kui lähematel sugulastel patsient eitab.

Status functionalis. Südame kohta kaebusi patsient ei esita, kõha ei ole. Maovaevusi ega seedimishäireid ei ole täheldanud. Jäsemetel ja näol turseid ei esine.

Status praesens. Iseloomulikest sümptoomidest tuleb märkida haige üldist kahvatust, ta jätab kannatava inimese mulje. Nägu on kaetud suurte higipisaratega, keel on kuiv, väheldase valkja katuga keskosas. Puls on aeglane - umbes 60 - 64 korda minutis, täitumus on rahuldav. Pidev rahulik lamamine on haigele raskelt talutav, haige kõnnib mööda tuba, istub, tõuseb jälle - ei leia sobivat asendit.

Kõhu piirkonna palpeerimisel esineb tugev valulikkus parema neeruvaagna ja ureetri osas. Põie komplemine on haigele talutav. Kõht on kergelt puhitunud, meteoristlik, auskultatoorselt soolte peristaltika pole kuuldav. Kõhukelme ärritusnähud puuduvad. Pasternatski sümptoom - kerge koputus nimmepiirkonda - on paremal pool tugevasti posi-

tiivne, haige reageerib väga tundlikult, võpatusega. Põie kateteriseerimisel on saadud umbes 20 ml uriini, mis makroskoopiliselt patoloogiat ei näita. Uriin on kollakas, selge, sademeta.

Analüüsid. Uriini analüüsis on täheldatav valgu leid jälgedena, erikaal on normaalne. Sademes leidub mikroskoopiliselt väga rohkesti punaliblesid, valgeliblede arv on 6-7-10 ühes vaateväljas; kusesoolade kristallide uraatide leid on massiline.

Vere analüüsis on settereaktsioon 10 mm/tunnis; punaveripilt ja ka valgeveripilt on normaalsed.

Uuringud. Haigele teostatakse kromotsüstoskoopia. Kusepõie limaskest on üldiselt normaalne, vasema ureetri ava on normaalne, värvaine eritub umbes 3'30" järel. Parempoolse kusejuha ava on punetav, kergelt tursunud. värvaine eritust siit ei täheldata.

Püelogrammil on näha, et parempoolse neeruvaagna kontuur on normaalsel kõrgusel, umbes I-II nimmelüli kohal keha tasapinnal. Neeruvaagna kontuur on tugevasti ja ühtlaselt laienenud, samuti on laienenud ureetri ülemine kolmandik. Ureetri neelul on näha hernetera-suurune neerukivi vari. Kivi on ilmseks takistuseks uriini voolule neerust põide.

Diagnoos. Toetudes kliinilisele pildile, vere mikroskoopilisele leiule uriinis, tsüstoskoopiliselt täheldatavale parema neeru funktsiooni pidurdusele (värvaine ei eritu) ja röntgenoloogilisele uuringule - konkreendi vari paremas kusejuhas - pandi diagnoos: neerukivi peetumine parempoolses kusejuhas.

Ravi. Haigus põhjustab patsiendile väga suuri vaevusi. Parema neeru funktsioon on ohus uriinipaisu tõttu neeruvaagnas. Et haiguse põhjust ei saa medikamentoosselt kõrvaldada, ollakse sunnitud valida kõige radikaalsem ravivõte - kirurgiline vaheseisamine.

Intravenoosse üldnarkoosi all teostatakse operatsioon - lumbotomia. Paranefraalkudedes tungitakse neeruvaagnani ja

kusejuhani. Komplemisel avastatakse konkrement, mida õnnestub ettevaatlikult neeruvaagnasse nihutada. Neeruvaagnasse tehtud löike kaudu konkrement eemaldatakse. Rohkesti voolab välja hägust kollakat uriini. Neeruvaagnat ja haavalooži loputatakse sooja füsioloogilise lahusega. Neeruvaagna löikeava suletakse umbselt. Neeru ümbritsevatesse kudedesse asetatakse antibiootikume - peniitsilliini ja streptomütsiini, kumbagi 250 000 ühikut pulbrina. Võimaliku eritise äravooluks jäetakse haavalooži kummitoru. Operatsioonihaav õmmeldakse kihiti kinni ketgutiga. Nahahaava sulgemiseks kasutatakse siidõmblusi.

Postoperatiivne kulg on ladus: pärast operatsioonihaavast tingitud valude kadumist haige enesetunne paraneb päev-päevalt, koolikuid enam ei tekkinud.

Kromotsüstoskoopilisel kontrollil mõlemast neerust eritus värvaine ühtlaste jugadena 4 minuti pärast.

31. jaanuaril kodanik A. M. lahkus haiglast täiesti tervenenult.

13. HOIDKE OMA NÄGEMIST.

Silmade abil peab inimene kontakti oma ümbrusega, võttes vastu 80 % kõigist väliskeskkonnast saabuvaist ärritusist. Vähe aga mõeldakse sellele, et ka silmad väsivad, et silmade ebaõige koormamisega vähendada nende töövoimet ning soodustame silmahaiguste teket. Inimesele on nägemine suurimaks varanduseks ja sellepärast peab igaüks teadma, kuidas hoolitseda oma ja laste silmade eest, kuidas silmadele teadlikult luua soodsamaid tingimusi nende ülesannete täitmisel.

Suurt tähtsust silmade tervishoius omab toitlustamine, eriti lastel, sest mõnede vitamiinide, eriti aga A-vitamiini

puudumine või vähesus toidus põhjustab algul nägemishäireid pimedas: tekib nn. "kanapimedus", mis hiljem võib muutuda raskeks silmahaiguseks. Sellepärast tarvitatagu pidevalt muna, maksa, neerusid, porgandeid, tomateid.

Silmade talitlust mõjutavad ka igapäevased elu- ja töötingimused. Eriti soodne peab olema töö- või õppimiskoha valgustus. Nõrk või liiga tugev valgus väsitab silmi ning vähendab nende tööjõudlust. Kõige soodsam on päevavalgus. Sellepärast olgu laste mängukohad alati päikese- ning valguseküllased. Töökoht katsutagu valida tingimata nii, et seal oleks küllaldaselt päevavalgust. Töö- ja kirjutuslauale langegu valgus vasakult, et vältida käe varju langemist tööle. Töökoha valgustamiseks elektriga on sobiv 60-vatine laualamp. Tuleb eelistada matti elektripirni, sest viimane annab vähemkõnnakust varje. Lamp tuleb tingimata katta kupliga nii, et töötaja silmad oleksid otsese valguse eest kaitstud, töökoht aga ühtlaselt ja heledalt valgustatud. Soovitav on, et peale paikse valgusallika oleks ka veel veidi nõrgem üldine laevalgustus. Kui ühe laua juures õpib mitu last või töötab mitu inimest, siis peab igaühel neist olema oma laualamp. Ka tööpinkide valgustamisel ei piisa üldisest valgustusest.

Väikelaste mänguruumides on soovitav kasutada mattklaasist lampe või katta elektripirn piimklaasist kupliga. Eredad sinised ja punased toonid ärritavad lapse silmi ning ei sobi ruumidesse, kus viibivad lapsed.

Silmade tervishoiu seisukohalt on oluline ka õhu puhtus. Suitsune ning tolmu õhk tekitab silmalimaskestade põletikku, silmalaugude sügelemist, veejooksu silmadest jne.

Ka meid ümbritsevate esemete värvus väsitab silmi erinevalt. Silmadele kõige parem on roheline värvus. Silmad puhkavad kõige paremini loomulikel rohelistel taimedel ja puudel. Sellepärast on soovitav kirjutuslaud katta rohelise paberiga, asetada vaasiga lauale rohelisi oksid jne. Kui võimalik, paigutatagu töölaud nii, et aknast võiks näha rohelisi puid, põõsaid ja muru.

Oluline on ka silmade töö ja puhkuse vaheldumine. Tehes peent, silmi pingutavat tööd, nagu joonestamine, lugemine,

tikkimine jne., tuleb lasta silmadel iga 50 minuti järel 10 minutit puhata. Väliskeskkonna kahjulik mõju võib tekitada lastel lühinägevust ja kõõrsilmsust. Õppima ja lugema peab laps laua juures nii, et ülakeha oleks õige pisut ettepoole kallutatud ning raamat või töö asuks silmadest 32 - 35 sm kaugusel. Ebamugav asend lugemisel, eriti lugemine selili ning halvas valguses või hämarias soodustab nägemishäirete teket. Nägemishäirete puhul peab last kontrollima silmaarst. Kui arst määrab lapsele prillid, tuleb neid tingimata kanda.

Üle 40 aasta vanuses halveneb lähinägemine. Inimesed, kes märkavad silmade väsimist peene töö juures, peavad laskma arstil silmi kontrollida ning vajaduse korral kandma prille. Prillid säästavad silmi, kaitstes neid liigse pingutuse eest. Ilma prillideta töötamine aga halvendab nägemist veelgi, tekib pea- ja silmavalu ning langeb üldine tööjõudlus.

Tõsiseks ohuks nägemisele on aga meie eneste hooletus ja lohakus. Suhteliselt suure osa silmahaigustest moodustavad silmavigastused.

Sageli võib silma sattuda võõrkeha (puru). Kui võõrkeha jääb peatuma limaskestale, pole see eriti ohtlik ning seda võib silmalau väljapööramisel eemaldada niiske vatitupsuke-sega. Pärast võõrkeha eemaldamist tuleb silma tilgutada desinfitseerivaid silmatilku. Halvem on aga, kui võõrkeha jääb peatuma sarvkestas. Sellised võõrkehad võivad silma sattuda metallitöötlemisel, keevitamisel, freesimisel jne., kuid ka tuulega. Sarvkestast võib võõrkeha eemaldada ainult meditsiinitöötaja, kes enne tuimastab silmanärvi ning eemaldab siis võõrkeha peene puhta instrumendiga. Ise ei tohi sarvkestasse sattunud võõrkeha eemaldada, sest selle eemaldamisel võib sarvkesta vigastada.

Vigastatud sarvkestas tekib kergesti põletik, mis kahjustab nägemist. Kui töötamisel on olemas võõrkehade, eriti metallikildude silma sattumise oht, tuleb tingimata kanda kaitseprille. Sageli on aga silma sattunud metallikillud tunginud silmamuna koesse. Sellisel juhul peab haige kohe minema haiglasse, kus tal metallikild eemaldatakse.

Lastel on silmade vigastused peaaegu alati rasked ning võivad lõppeda nägemisvõime vähenemisega või koguni silma kaotamisega. Lapsed vigastavad silmi kõige sagedamini 6-12 a. vanuses. Vigastusi tekitatakse käärde, kahvli, naelte ja noaga, vanemad lapsed aga kadaga, kapslite ning omatehtud laskeriistatega. Poisid vigastavad silmi sagedamini kui tütarlapsed.

Suurt tähtsust laste silmahaiguste vältimises omab see, kuidas on korraldatud mängud ning vaba aja veetmine. Lapsed mängigu alati vanemate järelevalve all.

Esmaabi silmavigastuse puhul seisneb silma katmises puhta sidemega ning lapse viivitamatus toimetamises arsti juurde. Raskete vigastuste puhul tuleb kutsuda kiirabi ning laps toimetada haiglasse lamades. Õnnetusjuhtum tuleb hiljem koolikollektiivides läbi arutada, hoiatades teisi lapsi ning õpetades neid kaitsma oma silmi.

Tallinna Sanitaarhariduse Maja

14. ÄRATATUD SÜDA.

Pöördume natuke tagasi.

Oli 1961. aasta 28. märtsi hommik Kaunase haigla vastuvõtutoas. Kiiresti kohale kutsutud doktor Brédikis püüdis äsja saabunud haiget meelemärkusele tuua. Kolm südameatakki järgnesid üksteisele ja ajuti näis, et inimese elu katkeb juuba siin - haigla lävel. Meelemärkusele tulnud, jutustas haige Krečkus, et alles mõned kuud tagasi tundis ta end täiesti tervena, tegeles kehalise tööga, suitsetas palju, ja ...

vahel ka jõi. Järsku aga algasid need neetud haigushood. Ühe minuti jooksul muutuvad elektrokardiograafi näidud otse fantastiliselt: kõver kord hüpleb kitsal lindil, nagu joonistaks teda värisev käsi, kord venib ähvardava sirgjoonena. See tähendab, et südamelihase mingisuguses osas on närviimpulsside juhtivus rikutud või hoopis katkenud - on tekkinud blokaad. Tagajärjeks on normaalse rütmi häiritus.

Atakkide ajal tõmbusid Krečkuse südamekojad kokku 86 korda minutis ja -vatsakesed ainult 28 korda. Pulss muutus kohe nõrgaks, ajuti vaevalt tajutavaks. Haige kaebas unisuse ja peapöörituse üle. Üha sagedamini kadus teadvus.

Kui niisugused atakid muutuvad sagedaseks, ei või keegi täpselt öelda, millal süda lõplikult seisma jääb.

Krečkusel osutasid kõik sümptoomid peatsele lõpplahendusele. Üldtunnustatud ravivahendite arsenalis polnud aga enam ühtegi, millele oleks võinud loota ... See oli üks neid juhtumeid, kus arst oleks rahulikult võinud öelda: "Teatud on kõik, mis on meie võimuses". Ometi käskis Bredikis operatsiooniks valmistuda. Arsti korraldus kõlas nagu väljakutse kehtestatud kaanonitele. Mitte üheski kirurgiaõpikus ei kirjeldata sellist operatsiooni, mis sooritatakse närviimpulsside juhtivuse täieliku häirituse korral. Millele võis arst praegu loota? Kas ta unustas, et haige on 78-aastane, et tema organism ei reageeri enam mitte mingisugustele südamevahenditele?

Ei, Bredikis polnud midagi unustanud. Krečkust tundmata oli ta juba poolteist-kaks aastat valmistunud temaga kohtumiseks. Öösiti ei maganud, mõtles läbi iga oma sammu, iga takistuse. Nädalaid istus raamatukogus, raashaaval kogudes nappe andmeid. Koos oma sõbra insener P.P. Kazakevičiusegameisterdas ta midagi pikkadel talveõhtutel, vaieldes mingisuguste jooniste üle. Mõõda poode joostes otsis ta väiksemaid trioode, diode, potentsiomeetreid ja kondensaatoreid. Ajades meeleheittele majandusmehi, nõudis ta laboratooriumi jaoks uusi koeri. Lülitanud sisse koos sõbraga konstrueeritud seadeldise, sun-dis Bredikis katseloomade südameid lööma kord metssikus rütmis, kord väga aeglaselt.

Lõpuks saabus otsustav päev. See oli 8. aprill 1961. aastal. Kahvatu, poolsurnud Krečkus viidi operatsioonilauale. Ta lamab liikumatult. Ainult tundlikud aparaadid olid suutelised avastama temas elumärke.

"Opereerida? Niisuguses seisundis?" kahtlesid terapeudid viimasel momendil. Mida võib anda kirurgia vahelesegamine südame teede täieliku blokaadi korral? Ei, risk ei õigusta ennast!

Küsimuse lahendas hospitaalse teraapia kateedri juhataja, NSV Liidu TA kirjavahetajaliige professor E.I. Januškevičius.

... Algas ebaharilik operatsioon, esimene selletaoline NSV Liidus.

Operatsioon.

Assistendid alles asusid kohtadele, anestesiooloog kontrollis viimast korda narkoosiaparaati, operatsiooniõde askeldas veel instrumentide laua juures, kui Krečkuse süda järsku seisatas. Bredikis ja tema abilised olid valmis ka selleks. Mõned tugevad impulsid 110-voldise pingega, ja kaheksateistkümnendal sekundil joonistas elektrokardiograaf uuesti elukõvera. Nüüd kiiremini, kaotada ei tohi sekunditki!

Tehti lõige neljanda roide kohal ... Stopp! Jälle seisatas süda! Haige nägu muutus siniseks, silmaterad laienesid, arteriaalset rõhku ei saanud enam kindlaks määrata. Palavikulise kiiruga avas kirurg rinnakorvi. Selleks kulub kõigest kaks sekundit, aga need tunduvad tundidena. Lõpuks on ta käes: inimese uinunud süda! Õrnade, möödetud sõrmelöökidega äratab Bredikis südant, sunnib teda tegevusele. Nii antakse hoogu äsja seisma jäänud kella pendlile.

Süda alistub. 5 - 6 vaevumärgatavat värinat, ja ta hakkab lõõma, aeglaselt, nagu pingutusega, kuid ometi hakkab.

Uuesti edasi. Mis see on? Parema vatsakese eesmine pealispind on kaetud rasvaga. Selle eemaldamiseks pole aga aega. Tuleb kiiresti peenikese traatniidiga läbi õmmelda sü-

dame lihas. Torke järel purskub veri, kuid mitte see pole praegu kõige kohutavam.

Jälle seisatas elektrokardiograaf ähvardavalt. Uuesti kerge koputus sörmega - ärka, hoiu elu! Süda liigahtas ja hakkas lööma. Aga metallniit ei püsi lõdvas raugalikus lihases.

"Siidist ligatuuri! Kiiremini! kamandab Bredikis. Kaks õnnestunud pistet ja niit on kinnitatud südame pauna külge. Jääb veel peita paljastatud ots lihasesse ja kinnitada teist traadikest.

"Jurgis Jossifovitš, asistoolia". See on elektrokardiograafi jälgiv arst, kes teatab, et süda on jälle seisma jäänud. Sel ajal, kui Bredikis toob kindla torkega läbi naha peenimat traadikest, mille otsad on kinnitatud südamelihasesse, ja õmbleb kinni operatsioonihaava, jääb Krečkuse süda veel kaks korda seisma, samuti kaks korda kuuletub ta kirurgile, hakkab taas tööle. Lõpuks võib haige rinnakorvi kohal rippuvate juhtmete külge kinnitada elektriimpulsaatori. See pole palju suurem tikutoosist. Tal on väga kasulik omadus - dikteerida südamele vajalikku rütmi. Kas see seadeldis, mille loomine nõudis nii palju vaeva, saab oma ülesandega hakkama? Arstid ja õed seisavad vaikides operatsioonilaua juures. Rohkem ei saa nad enam millegagi aidata. Aeglaselt mööduvad minutid. Liikusid sõõrmed, värelesid laud, värahtas põselihas. Süda, mis allutati elektrienergia jõule, hakkas lööma 60 korda minutis. Bredikis uskus nüüd kindlalt, et haige jääb ellu.

... Vestleme dr. Bredikisega kirurgiakliiniku ühes laboratooriumis. Meie ees on noor, tugev ja energiline inimene - paljutöötav teadlane, mitmekülgne sportlane, raadioamatöör. Ta räägib vaimustusega, et pole kaugel aeg, millal elektristimulaatorid muutuvad kõikide kiirabijaamade, kõikide haiglate ja polikliinikute vältimatuiks töövahendeiks.

Haiged, kelle südame närviimpulsside juhtivus on häiritud, peavad elama jääma. On ju arstide käsutuses elektristimulaatorid.

Ajalehest "Edasi" 30. VI 62

15. MINU TOHTRID.

Eduard Vilde (1865-1933).

Jäin haigeks. Äge palavik ja iga liige valu täis. Haiguse nime ma ei tundnud. On ju ükskõik, missugust haigust inimene kannatab või millesse sureb. Arsti järele jätsin saatmata. Ma ei armasta arste. Nad kõnelevad ikka kohe lõikamisest. Kui nad haigust ei tunne - ja millal nad seda tunnevad - kohe lõikamine lahti! Tahavad näha saada, mis haige sees on. Lapselik uudishimu. Lapsed tahavad ka ikka näha saada, mis nuku sees on, ning lõhuvad ta ära. Ja kui tohtrid näevad, et haige ei taha end lõigata lasta, on nende süda täis. Istuvad siis, haiget lähemalt läbi vaatamata, laua taha, ja kirjutavad mürgisedeli. Täna see, homme teine mürk. Sureb haige - ja millal ta ei sure! - siis olevat ta enda süü: miks ta ei lasknud ennast lõigata! Laseb ta ennast aga lõigata, siis sureb ta ka. See on niisama kindel. Vähemalt ei tunne ma ühtegi lõigatut, kes oleks elama jäänud.

Jätsin siis tohtri kutsumata. Sured ilma mürgi ja lõikamiseta, siis tead ometi, et surema pidid.

Jätab aga haige tohtri kutsumata, siis ei tee see kellegi suuremat rõõmu kui neile tohtritele, kes tulevad kutsumata. Nagu minul. Vaevalt oli majas teada, et olen haigestunud, kui ligimese-armastus hakkas imet tegema. Kolm heldet naabriemandat ilmusid korraga. Kahel oli rohi kaasas, kolmas tahtis enne teada saada, mis haigus mul on. Mida ma ise ei teadnud, seda teadsid nemad - piisas ainult ühest vaatest mu otsa. Üks neist oli kindel, et saan villi, teine ennustas seatõbe ehk mumpsi, kolmas pani aga erineva diagnoosi. Haiguse üle läksid nad isekeskis tülili. Et aga nad üksteise arvamusi ei suutnud kummutada, siis uskusin ma kõiki kolme. Järelikult aga pidin ma kõigi kolme soovitatud rohud vastu võtma. Kolme sorti teed! Kaks portsjonit sain kohe, kolmanda veeerand tunni pärast. Jõin kõik ära. Jõin, tänasin ja sülitasin. Süda oli mul aga rahul: mürki nad mulle ei andnud ja lõigata ei tahtnud mind ka mitte.

Meie maja alumisel korrusel elas aga veel kaastundlikke emandaid ja teine suur kolmekorruseline maja hoovis oli samuti elanikke täis. Nemaid tuld.

Olin muidugi pisarateni liigutatud, kui nad üksteise järele ilmusid, igapäev pudelike või nartsuke rohuga põlle all. Minu haiguse nimi muutus iga hetkega. Ma arvan, kui mul oleksid kõik need tõved ja taudid olnud, ma istuksin juba ammu kuskil kuumas katlas ja kahetseksin oma patte. Aga mitte minu haiguste nimed ei muutu, vaid ka rohtude nimed. Taevake, mis ma sel ja järgmisel päeval pidin alla neelama! Sest kelle rohtu sa tohid hüljata! Tuli ju iga vedelik, ka kõige mõrum, heldest südamest! Tõesti, ma pole kolmel kuul nii palju õlut joonud, kui nüüd kolmel päeval kõiksuguseid rohte. Laud minu voodi ees kogunes üleni täis klaase, purke, pudeleid, potikesi, karbikesi, topsikesi. Siis panin ma neid toolidele ning viimaks põrandale. Mu tuba oli varsti enam apteek või keemialaboratoorium kui haigetuba. Ma ise aga - söin, jõin, tänasin ja sülitasin.

Aga või siis söömine ja joomine üksi olid. Oi, minuga tehti veel palju muud nalja. Nad viisid mu küdeva ahju ette, kus oli nii palav, et tundsin kärsahaisu. Nad määrisid mind õlidega, mis haisesid hirmsasti. Nad hõõrusid ja triikisid mind nii, et mul pisarad silmist tilkusid. Mu süda vandus, mu nahk kipitas, aga mu suu tänas. Ja ööseks pandi mu säng täis tuliseid telliskive või kuumaveepudeleid, mu jalgade ümber seoti villased rätid ja kaela ümber seoti naiserahva pahema jala sukk, mis oli täis põrgupalavat tuhka.

Kõik polnud aga midagi selle vastu, mis tehti ühel õhtul mu kõhule. Tema peale laotati ilmatu suur sinepiplaaster. Lugeja, kas on sinu kõhul kunagi sinepiplaaster olnud? Ei? Siis sa ei oska endale põrgust kõige kahvatumatki pilti kujutada. Muidugi peab sinep olema kange. Minu sinep oli kange. Ja ma karjusin. Ma karjusin, nagu karjub inimene, kes põleb. Püüdsin plaastrit ära kiskuda, aga nad olid mu käed rätidega kõrku sidunud. Tohtreid tuli aga veelgi juurde. Ka võhiyööraid. Taevas teab kust nad mu haigusest olid kuulda saanud. Vist

restoranipidajalt, keda minu äraolek rahutuks tegi. Ja uute tohtritega tulid uued rohud.

Nõnda ilmus ühel päeval väike, valge habemega taadike, teretas tummalt, võttis taskust kolm pudelit ning pani need mu süngi ette põrandale. "Mahtra sõja" eest", ütles ta siis.

"Mis see kõik on?" - "Rohud." - "Mis haiguse vastu?" - "Iga haiguse vastu". - "Kas teie oma tehtud?" - "Ja proovi tud". - "Aga mis ainetest tehtud?" - "Jumala rohtudest. Ärge kartke midagi - kõik puhta jumala rohud. Siin esimeses pudelis on hanerohi, kalkunirohi, karurohi segamini. Teises pudelis jälle rebaserohi, searchi, hundihambarohi segamini. Kolmandas ...". - "Pidage!" hüüdsin ehmunult vahele, "Need võivad kõik head jumala rohud olla, aga need on jumal vist loomadele kasvatatud. Mina sooviksin, et mind inimese rohtudega rohitsetakse." - "Siin pole vahet kedagi," seletas taadike asjatundja iseteadvusega. "Need rohud on iga haiguse vastu." - "Kas sissevõtmiseks või peale määrimiseks?"

"Siin pole vahet kedagi. Võite juua ja võite peale määrida igapidi."

Küsisin, mis mul maksta.

"Kõik ainult "Mahtra sõja" eest, täiesti ... Aga seal on suur viga sees."

"Soo? Missugune?"

"Miks te Vinterile head keretäit ei lasknud anda?"

"Opman Vinterile? Aga ta sai ju keretäie."

"Seda on liiga vähe. Ma olen ööd ja päevad järele mõelnud," ütles vanake nukralt, "kuidas ta selle keretäie siiski võiks saada. Pange nüüd ajalehte, et talle paar aastat hiljem niisugune keretäis anti. Minu rohi on seda väärt."

Lubasin nõnda teha.

Järgmisel päeval tundsin juba hirmu teise vabatahtliku arsti ees. See tuli maalt. Juba maalegi oli levinud sõnum minu haigusest. Tuppa astus hiiglasuur kurja näoga habemik vanamees. Küsisin ta soovi järele. Ta vastas, et ta tuli mind terveks tegema.

"Mis teie nimi on?"

"Kondivalu Rein. Kondivalu Reinu tunneb igaüks."

"Teie amet?"

"Tohter. Kohitsen veiseid ja lõikan ..."

"Lõikate?"

"Täkke."

"Jumal halastagu mu peale!"

"Sul pole midagi karta," ütles Kondivalu Rein. "Oskan inimesi niisama hästi rohitseda kui veiseid. Haigus on haigus."

"Võib olla," vastas, "aga ma ei sooviks siiski mitte, et loomatohter mind ravib. See on minu inimlike tunnete vastu. Härjaga ühel pulgal seista."

"Ma rohitsen ka koeri - kalleid jahikoeri ja sakste toakoeri," lisas Rein trööstides.

Ta võttis istet ja hakkas üleoleva rahuga oma rohtusid lugema.

"Kas teil on rohud kaasas?" - "Ei, neid saab apteegist."

"Soo, soo," hingas in kergemalt, "küll ma lasen siis apteegist tuua." "Ma toon ise," ütles Rein. Ning see heategija läks tööpoolest apteeki ja tõi mulle kümme sorti rohtu. Ta pani mind neid jäledaid segusid sisse võtma.

Tohterdamise ajal sain teada, miks ta mind ravima oli tulnud. Ta olevat "Teatajast" lugenud, et ma Anija meestest juttu tahtvat kirjutada, kuidas neid Vene turul peksti. Tema olevat ka Anija mees ja saanud ise ka peksta.

"Tuline kahju oleks, kui sa enne ära sured, kui Anija meeste jutu valmis kirjutad," ütles Rein. "Aga hoiu, et sa ei valeta. Valet ma ei salli!"

See meeldis mulle. Ma leppisin selle hirmsa piinajaga. Kui ta mind veel kord oli muljunud, nii et mu küljekondid raggisid, ja mulle veel kolmekuradi rohtu sisse andnud, läks ta minu juurest.

Minu senised tohtrid olid kõik olnud mu sõbrad. Ühel õhtul aga külastas mind vihane vaenlane. See oli keegi neitsi küpsemas eas, punase tõntsninaga, kuid väga pika ja terava lõuaga.

"Teie olete see, kes teeb juttusid?" algas ta valjult.

"Jaa, palun vabandust ..."

"Teie laimate oma reisikirjeldustes eesti naise nina."

"Arvustasin, armas preili, - ma ainult arvustasin."

"Laimasite," karjus see neitsi kõvasti. "Te võrdlesite eesti naise nina kartuliga ja nimetasite teda tültsninaks - kas see ei ole laim?"

"Kas ma seda tõesti tegin?"

"Ega teie muidu siin voodis lamaks, rohuklaasid nina all! Jumal ei lase ennast pilgata! Eesti naise nina on jumal teinud, ja mis jumal teeb, on hästi tehtud. Teile aga saatis ta pilkamise eest raske haiguse. Mõistate?"

"Mõistan, kallid õde - aga ma teinekord enam ei tee."

"Kahetsete siis?" - "Jah. Tahan ju veel elada!"

"Jumal jätab teid ellu, kui kahetsete." ütles ta ja võttis kotist pudeli. "Kolm korda päevas - iga kord kümme tilka - ja kui rohtu võtate, siis õhake kaks korda: ihtoi, ihtoi!"

Ta andis mulle esimesena kümme tilka isiklikult ja ma õhkasin kaks korda südamest: "Ihtoi! Ihtoi!" Sülitasin alles siis, kui ta lahkus. Kui palju oli mul rohte! Ma jõin, võidsin, võidsin ja jõin; siis tuli päev, kus ma enam juua ega võida ei võinud. Kõik tuli minust välja, ihu oli hõõrumisest valus, hirmsad haisud tegid mu lolliks. Viimaks katkes mu kannatus. Tulin süngist välja, panin riided selga ja põgenesin. Korterit uksele aga panin sedeli tohtrite jaoks, kuhu oli kirjutatud suurte tähtedega: SURNUD.

Ma läksin välja ja sadamasse. Laev oli sadamas, see sõitis veerand tunni pärast Saaremaale. Ja mina koos tema- ga. Saaremaal sattusin maale. Saaremaa on maa, mida piirab igast küljest meri. Sinna minu arstid ei saa tulla. Ja nii oligi. Seal mind ükski tohter ei rohitsenud. Ning tervis, kallid tervis tuli tagasi.

16. KAKSTEISTSÖRMIKSOOLE SISALDISE UURIMINE.

Peenikese sondi abil võib saada mitte ainult maosisaldist, vaid ka soolemahla. Selleks on vajalik palju pikem peenike kummitoru. Kaksteistsörmiksoole sisaldist võetakse sapi uurimiseks, et kindlaks teha sapipõie või sapiteede haigusi; võib saada ka kõhunäärmemahla. Enne sisseviimist tuleb sondi keeta.

Sondi viimine kaksteistsörmiksoolde. Istuvas asendis haigel lastakse neelata sondi oliiv; korduvate neelamisliigutustega viiakse sond 40 - 45 cm sügavusele. Seejärel asetatakse haige paremale küljele, pannes talle vaagna alla padja. Kui sel ajal tõmmata sondi välise otsa külge kinnitatud süstla kolbi, ilmub hapu hägune vedelik - maosisaldis.

Pärast seda pigistatakse sond kinni ja jäetakse haige 45 - 60 minutiks paremale küljele lamama. Mao peristaltika mõjul läheb sondi oliiv läbi maolukuti kaksteistsörmiksoolde. Tavaliselt kestab see umbes 1 - 1,5 tundi. Sondil olevate märkide järgi saadakse teada, kui sügaval oliiv on. Esimene märk on oliivist 45 cm kaugusel (vahemaa lõikehammastest kuni maoläviseni teine - 70 cm kaugusel (vahemaa lõikehammastest kuni lukutini), kolmas - 80 cm kaugusel (vahemaa lõikehammastest kuni kaksteistsörmikunäsanini).

Kui oliiv on jõudnud kaksteistsörmiksoolde, saadakse sealt läbipaistvat, kuld kollast, venivat leelise reaktsiooniga mahla. Kui sondi oliiv on alles maos, siis on saadud vedelik happeline. Maosisaldise reaktsioon võib olla leelise kaksteistsörmiksoolest tagasi paisatud mahla tõttu. Oliivi asukoha saab kindlaks teha ka röntgenikiirtega läbivalgustamise abil.

Kaksteistsörmiksoole sisaldis kogutakse katsutitesse: enamasti tuleb mahl iseenesest 20 - 30 minuti jooksul. Esimest portsjonit kaksteistsörmiksoole sisaldist nimetatakse A-portsjoniks; see koosneb kõhunäärme ja kaksteistsörmiksoole näärmete poolt eritatud mahladest ja sapist; mõnikord on talle lisandunud ka maosisaldist. Et saada sapipõiest sappi,

tuleb haigele sondi kaudu kaksteistsõrmiksoolde viia 100 ml soojendatud provanksõli või 50 ml magneesiumsulfaadi 30 %-list soojendatud vesilahust. Sisseviidud ärritaja toimel tõmbub sapipõis kokku ja mõne minuti pärast hakkab erituma tumedat, paksu sapipõie sappi (positiivne sapipõie refleks). Tumeda sapi puudumine näitab, et sapipõis ja tema juha on haigestunud. Seda teist portsjonit nimetatakse B-portsjoniks. B-portsjonit kogutakse seni, kuni uuesti ilmub hele sapp (sapp maksa sapiteedest), seda kogutakse järgmisse katsutisse. Kolmandat portsjonit nimetatakse C-portsjoniks, see tuleb maksa sapiteedest. Pärast seda lõpetatakse sondeerimine ja sond tõmmatakse ettevaatlikult välja. Kõhunäärmemahla saamiseks viiakse sondi kaudu sisse 3 - 5 ml eetrit või 10 - 20 ml detsinormaalset soolhappelahust.

Saadud duodenaalmahla uuritakse, määratakse ta värvus, lõhn, reaktsioon, erikaal, valkained, ferendid, sapihapped ja sapipigmendid. Mikroskoopiliseks uurimiseks võetakse kõik kolm portsjonit. Kõige suurema tähtsusega on limahelbed ja leukotsüüdid, mille esinemine suuremal hulgal näitab sapiteede või sapipõie põletikku.

Peale leukotsüütide ja teiste elementide võib leida erütrotsüüte, epiteelirakke, sapisilindreid, kolesteriini kristalle, lambliaid ja mitmesuguseid mikroobe (stafülokokke, diplokokke, enterokokke jt.).

17. ORGANISMI RESERVFOND.

Praegu kutsuvad mitmesuguste kudede ja elundite siirdistutamise eksperimendid esile erilise huvi. Sellega tegelevad paljud õpetlased NSV Liidus ja mitmetes välisriikides.

Kõhre, luukoe, silma sarvkesta siirdistutamine inimesele ei ole enam probleem. Seda rakendatakse meditsiinipraktikas

ulatuslikult. Kude võetakse surnud inimeselt, külmutatakse ja säilitatakse niisuguses seisundis kaua - kuni tema järelle tekib vajadus. Nüüd seisneb probleem selles, kuidas säilitada ja kasutada terveid elundeid - südant, kopse, neere.

Vedelkoe- ja vereülekannet tehakse väga suures ulatuses.

Seda võetakse mitte ainult elavatelt inimestelt. On tõestatud, et surnutelt saadud verel on needsamad omadused, mis tavalisel, elavalt inimeselt võetulgi. Moskvas Sklifossovski-nimelises kiirabiinstituudis on üle kantud juba rohkem kui 30 tonni "surnud" verd ja selle abil päästetud palju inimesi.

Elundite siirdistutamine ... See on muutunud esmaseks probleemiks. Eriti suur tähtsus on sellel inimestele, keda ähvardab surm südame, maksa või neerude parandamatu vigastuse tõttu.

Sklifossovski-nimelise kiirabiinstituudi elundite siirdistutamise laboratooriumis, mida juhib doktor Vladimir Demihov, siirdistutatakse juba mitmeid aastaid (seni küll veel eksperimendi korras koertele) südameid, kopse, neerusid, jäsemeid, sisesekreetsiooninäärmeid ja isegi terveid elundite komplekse - päid. Katsed on näidanud, et siirdistutatud organid täidavad oma funktsioone normaalselt, soodustades seega uue organismi elutegevust. Tõsi küll, isegi kõige õnnestunud katsete korral on siirdistutatud organite eluga ebapiisav selleks, et operatsiooni võiks korrata inimese kallal, ja laboratooriumi kollektiiv püüab eri meetodikaid kasutades ületada viimased takistused.

Mitmeid niisuguseid eksperimente on hakatud kordama teistes riikides. Ameerikas, Bostoni ülikooli juures asuvas professor Deterlingi kliinikus elavad kuude kaupa koerad, kellel on siirdistutatud kopsud. Jastina Shwindi laboratooriumis jooksevad üle aasta ringi imelikud rotid: igähele nendest on kuus jalga ja kaks saba. Lisajäsemed siirdistutati nendele närilistele teist tõugu ja isegi teistest osariikidest püütud rottidelt.

Tšehhoslovakkias, doktor Puza laboratooriumis elab juba teist aastat koer, kellelt eemaldati mõlemad neerud ja

pandi nende asemele üksainus, teiselt koeralt võetu. Ja lõpuks lendas 1963. aasta veebruaris üle kogu maailma teade, et Inglismaal, Leedsi linna haiglas, istutati haigele Peter Lukazçile laibalt võetud neer. See funktsioneerib normaalselt.

Esimene niisugune operatsioon sooritati üle kolmekümne aasta tagasi NSV Liidus kirurg J. Voronõi poolt. Kuid siis elas haige ainult seitse päeva.

* * *

Kust võtta inimesele siirdistutamiseks südant, kopse, neere? See küsimus erutab paljusid. Niisuguste eksperimentide praktiliseks realiseerimiseks on hädavajalik üsna suur elundite tagavara, omapärane ladu, millest saaks iga hetk võtta tarviliku organi. Seda probleemi lahendatakse eri teid mööda minnes. Seni on nendest parimaks osutunud madala temperatuuri kasutamine. Kuid täiustamisel leitakse ka palju progressiivsemaid meetodeid. Nõukogude teadlane Anastass Laptšinski külmutab loomade jäsemeid ja neere ning hoiab neid niisuguses seisundis spetsiaalse lahuse sees, säilitades vere tsirkuleerimist kunstlikult. Koertega eksperimenteerides opereeris ta nendelt jäsemed ja neerud, hoidis üle ööpäeva külmas ja paigutas siis loomade külge tagasi. Organid elustusid, kasvasid mõne aja pärast uuesti külge ja funktsioneerisid normaalselt.

Vladimir Demihhovil õnnestus elustada koera südant ja kopse pärast seda, kui neid oli ööpäeva vältel hoitud tavajärgses külmutuskapis. Kuid elustatud organite pikemaajaliseks säilitamiseks esitas ta teise mooduse.

Ekspérimentaalbioloogias eksisteerib juba ammu "kudede kultiveerimise" meetod. See võimaldab säilitada elu organismist isoleeritud kudedes aastate vältel. Kanapoja loote-rakke näiteks võib niisuguses koekultuuris kasvatada märksa kauem, kui kana elab.

Demihhov arvab, et seda meetodit saab niisama edukalt rakendada ka tervete isoleeritult säilitatavate elundite noorendamiseks ja võib-olla isegi inimese noorendamiseks. Ta tegi ettepaneku kasutada "elundite kultiveerimise" meetodit.

Koeralt eemaldati narkoosi all kõik siseorganid: kopsud, süda, mao- ja sooltetrakt, maks, põrn, neerud, neerupealised. Need paigutati sooja toitelahusega vanni. Elundite kompleksi elutegevust sai säilitada üsna kaua. Veel enam: tema külge lülitati teisi, laipadelt võetud terveid organeid. Need elustusid ja püsisid pikka aega siirdistutamiseks kõlblikus seisundis.

Demihhov arvab, et kui lülitada niisuguse kompleksi külge looteelundid, siis nad hakkavad kasvama ja noorendavad oma värske ainevahetusega vanu organeid.

Laboratooriumis tehti ka teisi vaatlusi. Läks korda säilitada elu ilma peata koera kehas. Tehniliselt osutus see küllalt lihtsaks. Niisuguse eluskeha külge võib lülitada ka organeid, et säilitada neid edaspidiseks siirdistutamiseks eluseisundis.

Praegu uurib Demihhov mooduseid, kuidas hoida organeid eluseisundis elustatud südame tegevuse ja elustatud kopsudes kunstlikult esilekutsutud hingamise abil. Peale selle istutatakse neid loomadele väljastpoolt, erilistes plastmassvutlariites; ühe looma külge võib niimoodi lülitada mitu südant, neeru või teisi organeid. Neid säilitatakse eluseisundis senikaua, kui saabub kasutamisaeg.

Sellesama printsiibi järgi loodab Demihhov organiseerida inimese elustatud organite säilitamise. Neid muidugi ei hakata istutama elava inimese külge, vaid luuakse eriline elustatud organite kooperatiiv. Nii näiteks võib elustatud südame ja kopsude külge lülitada elustatud maksa, mao ja neerud.

* * *

Kõrvuti ülalkirjeldatuga selgitatakse välja võimalusi loote elundite siirdistutamiseks.

See idee tekkis juba ammu. Juba 30-ndatel aastatel siirdistutas professor Pjotr Anohhin täiskasvanud aksolotlitele loote jäsemrudimente. Nendest kasvasid korralikud jäsemed. Nad täitsid liigutamisfunktsioone normaalselt.

Kümmekond aastat hiljem siirdistutas Anastass Laptšinski purihamba rudimendi väikeselt kahekümne päeva vanuselt rotipojalt vanale rotile. Neli kuud pärast operatsiooni oli sellest kasvanud hammas. Ta arenes normaalselt. Sedasama võib täheldada ka koertele ja kassidele hammaste siirdistutamise puhul.

Ajalehest "Edasi" 14. V 63

S õ n a s t i k .

1.

nakkushaigus, -e, -t	-	инфекционная болезнь
põhjustama	-	вызывать, причинять
tervis, -e, -t	-	здоровье
levima	-	распространяться
vältima	-	избегать
haigestuma	-	заболеть
tekitama	-	возбуждать, вызывать
kaasuma	-	сопутствовать, присоединяться
tüsistus, -e, -t	-	осложнение
kopsupõletik, -u, -ku	-	воспаление легких
kõhima	-	кашлять
aevastama	-	чихать
sül/g, -je, -ge	-	слюна
rõga, -, -	-	мокрота
käterät/t, -i, -ti	-	полотенце
tunnus, -e, -t	-	признак
haigla/ne, -se, -st	-	болезненный
peavalu, -, -	-	головная боль
luu, -, -d	-	кость
lihas, -e, -t	-	мышца
kõha, -, -	-	кашель
nohu, -, -	-	насморк
pöörduma	-	обращаться
täitma, täidan	-	исполнять
korraldus, -e, t	-	распоряжение, указание
katma, katta, katan	-	покрывать
ümbruskond, -na, -da	-	окружность
sööginõu, -, - (ains.)	-	посуда
külmetus	-	простуда
külmetama	-	простужать
tuulutama	-	проветривать

karastama	-	закалять
tegel/ema, -da, -en	-	заниматься
lasteäed, -aia, -aeda	-	детский сад
lastesõim, -e, -e	-	детские ясли
väike/laps, -lapse, -last	-	младенец
eraldama	-	изолировать
kloorlubi, -lubja, -lupja	-	хлорная известь
lahus, -e, -t	-	раствор
pang, -e, -e	-	ведро
reeg/el, -li, -lit	-	правило

2.

hommikuvõimlemine/ne, -se, -st	-	утренняя зарядка
ärkama, ärgata, ärkan	-	проснуться
loidus, -e, -t	-	вялость
jäse, -me, -t	-	оконечность
un/i, -e, -d	-	сон
kesknärvisüsteem, -i, -i	-	центральная нервная система
pidurdus, -e, -t	-	торможение
elutegevus, -e, -t	-	жизнедеятельность
tuju, -, -	-	настроение
töövõime/line, -se, -st	-	работоспособный
talitlus, -e, -t	-	siin: деятельность
ainevahetus, -e, -t	-	обмен веществ
tagajärjel	-	вследствие
hingamiselund, -i, -it	-	дыхательный орган
seedeelundkon/d, -na, -da	-	пищеварительные органы
sool, -e, -t	-	кишка
maomahl, -a, -a	-	желудочный сок
seedenõre, -, -t	-	пищеварительный секрет
eritus, -e, -t	-	выделение
vananemine/ne, -se, -st	-	старение
rahutu, -, -t	-	беспокойный
rahulik, -u, -ku	-	спокойный
tasakaaluka/s, -, -t	-	уравновешенный

olenema	-	зависеть
elu/iga, -ea, -iga	-	возраст
elukutse, -, -t	-	профессия
valik, -u, -ut	-	выбор
kestus, -e, -t	-	длительность
otstarbeka/s, -, -t	-	целесообразный
sooritami/ne, -se, -st	-	выполнение
kõh/t, -u, -tu	-	желудок
riietus, -e, -t	-	одежда
jahe, -da, -dat	-	прохладный

3.

sisehaigus, -e, -t	-	внутренняя болезнь
vastuvõt/t, -u, -tu	-	приём
sisenema	-	входить
ravikaar/t, -di, -ti	-	лечебная карточка
kae/bama, -vata, -ban	-	жаловаться
ilmselt	-	явно
kõn/dima, -dida, -nin	-	ходить
trep/p, -i, -pi	-	лестница
hingeldama	-	задыхаться
südamepleksilemi/ne, -se, -st	-	сердцебиение
tursuma	-	отекает
paistetama	-	опухать
näh/t, -u, -tu	-	симптом
ravim, -i, -it	-	лекарство
südametil/gad, -kade, -ku	-	капли от сердца
lahti rõivastama	-	раздевать
ülakeha, -, -	-	верхняя часть тела
tuhm, -i, -i	-	приглушенный
täitumus, -e, -t	-	наполнение
sedastama	-	устанавливать, определять
maks, -a, -a	-	печень
eritama	-	выделять
vererõh/k, -u, -ku	-	кровенное давление
saatekir/i, -ja, -ja	-	направление

siirduma	- переходить
piira/ma, -ta, -n	- ограничивать
sisse võt/ma, ~ -ta, võtan sisse	- принимать
4.	
kalal käi/ma, -a	- ходить на рыбалку
mär/g, -ja, -ga	- мокрый
märjaks saama	- промокать
uima/ne, -se, -st	- siin: тяжелый
kur/k, -gu, -ku	- горло
tervis, -e, -t	- здоровье
õhetama	- пылать
kraadiklaas, -i, -i	- градусник
enmatama	- пугаться
palavik, -u, -ku	- лихорадка
naab/er, -ri, -rit	- сосед
valima	- набирать
väljakutse, -, -t	- вызов
kiirabijaam, -a, -a	- станция скорой помощи
andme/d, -te, -id	- данные
töökoh/t, -a, -ta	- место работы
istukile tõus/ma, -ta, -en	- приподниматься
enesetun/ne, -de, -net	- самочувствие
kii/tma, -ta, -dan	- хвалить
külmavärin, -a, -at	- озноб
vahete-vahel	- время от времени
kram/p, -bi, -pi	- судорога
punetus, -e, -t	- покраснение
mand/el, -li, -lit	- миндалина
kat/t, -u, -tu	- налет
suhteliselt	- относительно
rinnus	- в груди
mat/ma hingamist, matta~, matab ~	- задышаться

piste, -, -t
ähvardama
kopsupõletik, -u, -ku
raskendama
halvenema

- колотье
- угрожать
- воспаление легких
- затруднять
- ухудшаться

5.

magu, mao, magu
jaoskon/d, -na, -da
keskeali/ne, -se, -st
külanõukogu, -, -
piirkon/d, -na, -da
elukutse, -, -t
lukksepp, -a, -pa
pidevalt
ruk/is, -ki, -ist
vaevus, -e, -t
rõhitis, -e, -t
maitse, -, -t
kõrvetis/(ed), -te, -i
iiveldus, -e, -t
oksendami/ne, -se, -st
mahl, -a, -a
läbi valgustama
koosseis, -u, -u
uuring, -u, -ut
loobuma
juhtima, juhin
käskima, käsin
sisse lülitama
neelama, neelata, neelan
lonks, -u, -u
ülejäanu, -, -t
limaskest, -a, -a
vol/t, -di, -ti

- желудок
- участок
- /человек/ среднего возраста
- сельсовет
- район
- профессия
- слесарь
- постоянно
- рокь
- страдание
- отрыжка
- вкус
- изжога
- тошнота
- рвота
- сок
- просвечивать
- состав
- исследование
- отказываться
- направлять
- siin: просить
- включать
- глотать
- глоток
- остаток
- слизистая оболочка
- складка

jämenema	-	утолщаться
pahaloomuli/ne, -se, -st	-	злокачественный
kasvaja, -, -t	-	опухоль
haavand, -i, it	-	язва
tunnus, -e, -t	-	признак
esinema	-	наблюдаться

6.

luumur/d, -ru, -du	-	перелом кости
sulailm, -a, -a	-	оттепель
libe, -da, -dat	-	скользкий
serv, -a, -a	-	siin: окраина
maha kukkuma, kukun maha	-	упасть
terav, -a, -at	-	острый
üles tõusma, üles tõusta, tõusen üles	-	подниматься (на ноги)
toetuma	-	опираться
appi ruttama, appi rutata, ruttan appi	-	спешить на помощь
möödamineja, -, -t	-	проходящий
lähedal	-	вблизи
kõnepunkt, -i, -i	-	переговорный пункт
suutma, suuta, suudan	-	мочь
õnnetuspai/k, -ga, -ka	-	место несчастного случая
kukkunu, -, -t	-	упавший
rahustama	-	успокаивать
pea	-	вскоре
jämenema	-	утолщаться
kanderaam, -i, -i	-	носки
lahastama	-	наложить в шину
vastuvõturuum, -i, -i	-	приемный покой
valvearst, -i, -i	-	дежурный врач
tähelepanelikult	-	внимательно
tursuma	-	отекачь
verevalum, -i, -it	-	кровоизлияние
valulikkus, -e, -t	-	болезненность

täpsustama	-	уточнять
ülesvõt/e, -te, -et	-	снимок
lukkama, lükata, lükkan	-	толкать
käru, -. -	-	тележка
sõidutama	-	возить
liikumatus	-	неподвижно
ebaõnnestuma	-	не удаваться
ilmutama	-	проявлять
silmitsema	-	рассматривать
pindluu, -, -d	-	малоберцовая кость
kipsmähis, -e, -t	-	гипсовая повязка
korraldus, -e, -t	-	распоряжение
närvitsema	-	нервничать
rahustama	-	успокаивать
peatselt	-	вскоре
kuiivama	-	сохнуть
serv, -a, -a	-	край
suruma,	-	давить
ära lõikama, ära lõigata, lõikan ära	-	срезать

7.

ohtlik, -u, -ku	-	опасный
ravivahend, -i, -it	-	лекарство
pikaajali/ne, -se, -st	-	длительный
vahepeal	-	в промежутке
tasuta	-	бесплатно
tuberkuloosivasta/ne, -se, -st	-	противотуберкулезный
ettekirjutus, -e, -t	-	назначение
otstarbekoha/ne, -se, -st	-	целесообразный
määrana, määrata, määran	-	назначать
kulgema	-	протекать
erinevus, -e, -t	-	различие
käitumi/ne, -se, -st	-	поведение
eluviis, -i, -i	-	образ жизни

täitmi/ne, -se, -st	-	выполнение
olenema	-	зависеть
edukus, -e, -t	-	успешность
paranemi/ne, -se, -st	-	поправленные
raskus, -e, -t	-	затруднение
tingimata	-	обязательно
raviasutus, -e, -t	-	лечебное учреждение
kahtlemata	-	несомненно
püsivus, -e, -t	-	устойчивость
tahte/jõud, -jõu, -jõudu	-	сила воли
hüve, -, -	-	благо
loobumi/ne, -se, -st	-	отказ
vastutasu, -, -	-	вознаграждение
tervistumi/ne, -se, -st	-	выздоровление
tuberkuloosidispanser, -i, -it	-	противотуберкулезный диспансер
edaspidi/ne, -se, -st	-	дальнейший
juhend, -i, -it	-	указание
määratud	-	назначенный
ilmuma	-	явиться
harjumus, -e, -t	-	привычка
suitsetami/ne, -se, -st	-	курение
tarvitami/ne, -se, -st	-	употребление
eeltingimus, -e, -t	-	siin: условие
nõu pidama, pean nõu	-	совещаться
abiellumi/ne, -se, -st	-	вступление в брак
sünnitami/ne, -se, -st	-	роды
valik, -u, -ut	-	выбор
vahetami/ne, -se, -st	-	изменение
hoolimatu, -, -t	-	беспечный
kergemeel/ne, -se, -set	-	легкомысленный
kooskõla, -, -	-	siin: соответствие
kartlik, -u, -ku	-	боязливый
ettevaatlik, -u, -ku	-	осторожный
kehaliselt	-	физически
vaimselt	-	умственно
eelis, -e, -t	-	преимущество

norutun/ne, -de, -net	-	апатия
tagasi pöörduma	-	вернуться
8.		
määratlus, -e, -t	-	определение
äge, -da, -dat	-	острый
nakkushaigus, -e, -t	-	заразная болезнь
kalduma	-	иметь склонность
puhang, -u, -ut	-	вспышка
lõuaalu/ne, -se, -st	-	подчелюстный
peenetähniline/ne, -se, -st	-	мелкий
lööve, -be, -vet	-	сыпь
tekitaja, -, -t	-	возбудитель
neel, -u, -u	-	глотка
levimi/ne, -se, -st	-	распространение
piisknakkus, -e, -t	-	воздушно-капельная инфекция
mäda/ne, -se, -st	-	гнойный
keskkõrvapõletik, -u, -ku	-	воспаление среднего уха
ohustama	-	подвергать опасности
lähikondne, -se, -set	-	окружающий
väliskeskkond, -na, -da	-	внешняя среда
vastupidav, -a, -at	-	устойчивый
kokkupuude, -te, -det	-	соприкосновение
mänguas/i, -ja, -ja	-	игрушка
väsimus, -e, -t	-	усталость
isu, -, -	-	аппетит
külmavärin, -a, -at	-	озноб
jäse, -me, -t	-	оконечность
ristluu, -, -d	-	крестец
kuivus, -s, -t	-	сухость
neelamine/ne, -se, -st	-	глотание
kat/t, -u, -tu	-	налет
täp/p, -i, -pi	-	пятнышко
täheldama	-	замечать
eristama	-	различать
jär/k, -gu, -ku	-	стадия

kahjustus, -e, -t	- повреждение
ekslik, -u, -ku	- ошибочный
punetis/ed, -te, -i	- краснуха
rõuge/d, -te, -id	- оспа
kaheldav, -a, -at	- сомнительный
põetami/ne, -se, -st	- уход за больным
täisväertuslik, -u, -ku	- полноценный
määratu, -, -t	- огромный
kestendami/ne, -se, -st	- шелушение
ülepäeviti	- через день
poolvedel, -a, -at	- полужидкий

9.

kilpnäär/e, -me, -et	- щитовидная железа
külgni/ne, -se, -st	- боковой
sagar, -a, -at	- доля
kõrisõlm, -e, -e	- гортань
näärmeli/ne, -se, -st	- железистый
siirduma	- siin: поступать
ainevahetus, -e, -t	- обмен веществ
erutuvus, -e, -t	- возбудимость
häire, -, -t	- расстройство
talitlus, -e, -t	- функция
tagajär/g, -je, -ge	- результат
põhjustama	- siin: вызывать
hõõtsik, -u, -ut	- зоб
punnsilmsus, -e, -t	- пучеглазие
kõhnumi/ne, -se, -st	- похудание
põhilinevahetus, -e, -t	- основной обмен веществ
erutuvus, -e, -t	- возбудяемость
ehmatuse, -e, -t	- испуг
viha, -, -	- ненависть
varaja/ne, -se, -st	- ранний
sagedus, -e, -t	- частота
südamepekslemi/ne, -se, -st	- сердцебиение

kahin -a, -at	-	шум
nentima, nendin	-	siin: отмечаться
higistami/ne, -se, -st	-	потение
silmamuna, -, -	-	глазное яблоко
esiletungimi/ne, -se, -st	-	siin: выдавание
läi/ge, -ke, -get	-	блеск
värisemi/ne, -se, -st	-	дрожание
ette sirutama	-	вытягивать
harali ajama	-	растопыривать
solvumi/ne, -se, -st	-	оскорбление
sõlmeli/ne, -se, -st	-	узловатый
paksenemine, -se, -st	-	утолщение
täitumi/ne, -se, -st	-	наполнение
varjatud	-	скрытый
eemaldama	-	удалять

10.

ravitoitlustami/ne, -se, -st	-	целебное питание
avaldama	-	изъявлять
rahulolematus, -e, -t	-	недовольство
kõhulahtisus, -e, -t	-	понос
mööduma	-	проходить
käesolev, -a, -at	-	настоящий
meelespea, -, -d	-	памятка
väljahei/de, -te, -det (ains.)	-	испражнения
määrduvad	-	загрязненный, грязный
etendama osa	-	играть роль
jäätme/d, -te, -id	-	отходы
prügihunnik, -u, -ut	-	мусорная куча
valmistami/ne, -se, -st	-	приготовление
võimaldama	-	давать возможность
kinni katma, kinni katta, katan kinni, kaetakse kinni	-	покрывать
veevär/k, -gi, -ki	-	водопровод
jämesool, -e, -t	-	толстая книга

paljunema	-	размножаться
mürgi/ne, -se, -st	-	ядовитый
soolestik, -u, -ku	-	кишечник
mürgistama	-	отравлять
täheldama	-	наблюдать
iiveldus, -, -t	-	тошнота
oksendama	-	рвота
lima, -, -	-	слизь
pöörduma	-	обращаться
rikkuma, rikun	-	нарушать
täisväärtuslik, -u, -ku	-	полноценный
nõrgestama	-	ослаблять
val/k, -gu, -ku	-	белок
soodustama	-	благоприятствовать
rasv, -a, -a	-	жир
süsivesik, -u, -ut	-	углевод
rohkesti	-	обильно
loom/ne, -se, -set	-	животный
päritolu, -, -	-	происхождение
taim/ne, -se, -set	-	растительный
teravil/i, -ja, -ja	-	зерно
kõrsvil/i, -ja, -ja (ains.)	-	злаки
rau/d, -a, -da	-	железо
kibuvits, -a, -a	-	шиповник
leotis, -e, -t	-	вытяжка, настой
vedel, -a, -at	-	жидкий
tarretis, -e, -t	-	желе
hakkliha, -, -	-	фарш
sül/t, -di, -ti	-	студень
kuivik, -d, -ut	-	сухарь
nisuklii/d, -de, -sid	-	пшеничные отруби
lee/m, -me, -nt	-	отвар
küpsetatud	-	испеченный
närima	-	грысть
peenestama	-	размельчать
välja lülitama	-	исключать
esile kutsuma, kutsun esile	-	вызывать
kõhupuhitus, -e, -t	-	вадутие живота

hüpertooniatõ/bi, -ve, -be	-	гипертоническая болезнь
koduperenai/ne, -se, -st	-	домашняя хозяйка
uimasus, -e, -t	-	siin: вялость
mälu, -, -	-	память
turse, -, -t	-	отек
higistamis/hoog, -hoo, -hoogu	-	приступ обильного пото- выделения
unepuudus, -e, -t	-	бессонница
kõrgenenud	-	повышенный
vererõh/k, -u, -ku	-	кровеное давление
tuusik, -u, -ut	-	путевка
vaevus, -e, -t	-	страдание
halvenema	-	ухудшаться
kannatama	-	страдать
lahus, -e, -t	-	раствор
nõrkustun/ne, -de, -net	-	чувство слабости
seisund, -i, -it	-	состояние
kartuleid võtma, ~ võtta, ~ võtan	-	копать картофель
talupidaja, -, -t	-	крестьянин
vähktõ/bi, -ve, -be	-	раковая болезнь
kõhutüüfus, -e, -t	-	брюшной тиф
sünnitus, -e, -t	-	роды
korrapära/ne, -se, -st	-	siin: правильный
kehaehitus, -e, -t	-	телосложение
toitumus, -e, -t	-	упитанность
peaalu/ne, -se, -st	-	изголовье
nähtav, -a, -at	-	видимый
koputuskõla, -, -	-	перкуторный звук
vesikulaarne hingamiskahin, -a, -at	-	везикулярный хрип при дыхании
rägin, -a, -at	-	хрип
pingeli/ne, -se, -st	-	напряженный
täitumus, -e, -t	-	наполнение
roidekaar, -e, -t	-	реберная дуга
põrn, -a, -a	-	селезенка

neer, -u, -u	-	почка
labajal/g, -a, -ga	-	ступня
käelaba, -, -	-	кисть
valgus, -e, -t	-	свет
kõõlusrefleks, -i, -i	-	сухожильный рефлекс
vallandstavad	-	высвобождаемые
sügavtundlikkus, -e, -t	-	глубокая чувствительность
südame-aju vorm, -i, -i	-	сердечно-мозговая форма
puudulikkus, -e, -t	-	недостаточность
	12.	
neerukivitõ/bi, -ve, -be	-	почечнокаменная болезнь
erakorrali/ne, -se, -st	-	необыкновенный
raviasutus, -e, -t	-	лечебное учреждение
ussjätke, -, -t	-	червеобразный отросток
põletik, -u, -ku	-	воспаление
allkõh/t, -u, -tu	-	нижняя часть живота, низ живота
kiirguma	-	иррадиировать
rei/s, -e, -t	-	бедро
nimmepiirkon/d, -na, -da	-	поясничная область
hooiti	-	время от времени
põis/s, -e, -t	-	(мочевой) пузырь
tung, -i, -i	-	позыв
tunduvalt	-	значительно
süst, -i, -i	-	укол
lakkama, lakata, lakkan	-	прекращаться
ebamäärane, -se, -st	-	неопределенный
iiveldus, -e, -t	-	тошнота
kattuma	-	покрываться
higi, -, -	-	пот
põde/ma, -da, põen	-	переболеть
neeruvaag/en, -na, -nat	-	почечная лоханка
abielus	-	замужний
rasedus, -e, -t	-	беременность
vähktõ/bi, -ve, -be	-	раковая болезнь
täheldama	-	замечать
kahvatus, -e, -t	-	бледность
kannatav, -a, -at	-	страдающий

talutav, -a, -at	-	переносимый
asend, -i, -t	-	положение
puhitunud	-	вздутый
kõhukelme, -, -t	-	брюшина
võrpatav, -e, -t	-	вздрагивание
sade, -me, -t	-	осадок
erikaal, -u, -u	-	удельный вес
val/k, -gu, -ku	-	белок
punalible, -, -t	-	красное кровяное тельце
valgelible, -, -t	-	белое кровяное тельце
vaateväl/i, -ja, -ja	-	поле зрения
limaskest, -a, -a	-	слизистая оболочка
kusejuha, -, -	-	мочеточник
punetav, -a, -at	-	покрасневший
hernetera, -, -	-	горошина
pidurdus, -e, -t	-	торможение
uriinipais, -u, -u	-	задержка мочи
vaheseegami/ne, -se, -st	-	вмешательство
hägu/ne, -se, -st	-	мутный
lahus, -e, -t	-	раствор
lõikeava, -, -	-	полость разреза
umbselet	-	наглухо
äravool, -u, -u	-	отвод
kihiti	-	послойно
ladus, -a, -at	-	быстрый
juga, joa, juga	-	струя

13.

ümbrus, -e, -t	-	окружение
väliskeskkon/d, -na, - da	-	внешняя среда
ärritus, -e, -t	-	раздражение
väsima	-	утомляться
koormami/ne, -se, -st	-	нагрузка
varandus, -e, -t	-	siin: сокровище
kanapimedus, -e, -t	-	куриная слепота
tomat, -i, -it	-	помидор

tööjõudlus, -e, -t	-	работоспособность
var/i, -ju, -ju	-	тень
valgusallika/s, -, -t	-	источник света
sügelemi/ne, -se, -st	-	зуд
tikkimi/ne, -se, -st	-	вышивание
lühinägevus, -e, -t	-	близорукость
kõõrsilmsus, -e, -t	-	косоглазие
hämärus, -e, -t	-	сумрак
lähisnägemine, -se, -st	-	зрение на близкое расстояние
sääst/ma, -a, -an	-	береечь
lohaku/s, -e, -t	-	небрежность
vigastus, -e, -t	-	повреждение
võõrkeha, -, -	-	инородное тело
puru, -, -	-	соринка
niiske, -, -t	-	влажный
tuimastama	-	анестезировать
järelevalve, -, -t	-	надзор
viivitamatu, -, -t	-	немедленный

14.

tagasi pöörduma	-	вернуться
meelemärkus, -e, -t	-	сознание
ajuti	-	порой
läv/i, -e, -e	-	порог
neetud	-	проклятый
haigus/hoog, -hoo, -hoogu	-	приступ болезни
näi/t, -du, -tu	-	показание
kõver	-	кривая
hüp/lema, -elda, -len	-	подпрыгивать
venima	-	тянуться
ähvardav, -a, -at	-	угрожающий
juhtivus, -e, -t	-	проведение
südameko/da, -ja, -da	-	предсердие

vatsake/ne, -se, -st	-	желудочек
tajutav, -a, -at	-	заметный
teadvus, -s, -t	-	сознание
peatse	-	до скорого
üldtunnustatud	-	общеизвестный
väljakutse, -, -t	-	вызов
sooritama	..	siin: проводится
valmistuma	-	готовиться
läbi mõt/lema, -elda, mõtlen läbi	-	продумать
raashaaval	-	по немножку
nap/p, -i, -pi	-	скудный
vai/dlema, -elda, -dlen	-	спорить
meelehei/de, -te, -det	..	отчаяние
seadellis, -e, -t	-	прибор
metsik, -u, -ut	-	дикий
otsustav, -a, -at	-	решающий
suuteli/ne, -se, -st	-	способный
keh/tlema, -elda, -tlen	-	сомневаться
selleleoli/ne, -se, -st	-	подобный
askeldama	-	хлспотать
lõi/ge, -ke, -get	-	разрез
roi/e, -de, -et	-	ребро
rinnakorv, -i, -i	-	грудная клетка
uinunud	-	заснувший
õrn, -a, -a	-	нежный
möödetud	-	размеренный
õratama	-	будить
sundi/ma, -da, -sunnin	-	вынуждать
pend/el, -li, -lit	-	маятник
alistuma	-	подчиняться
vaeva	-	еле
värin, -a, -at	-	дрожь
eemaldami/nr, -se, -st	-	удаление
tor/ge, -ke, -get	-	прокол
purskuma	-	брызгать
ähvardavalt	-	угрожающе

koputus, -e, -t	-	постукивание
liigahtama	-	шевеливать
lõ/tv, -dva, -tva	-	расслабленный
raugalik, -u, -ku	-	старческий
pei/tma, -ta, -dan	-	прятать
kuuletuma	-	быть послушным
juh/e, -tme, -et	-	провод
värel/ema, -da, -en	-	дрожать
värahtama	-	дергаться
allutama	-	подчинять
paljutõotav, -a, -at	-	многообещающий
vältimatu, -, -t	-	неизбежный
	15.	
uudishimu, -, -	-	любопытство
süda on täis	-	/он/ сердится
mürgisedel, -i, -it	-	рецепт на яд
süü, -, -d	-	вина
ligime/ne, -se, -st	-	ближний
ime, -, -t	-	чудо
helde, -, -t	-	siin: ласковый
naabriemand, -a, -at	-	соседка
piisama, piisata, piisan	-	быть достаточным
vill, -i, -i	-	siin: рожистое воспаление
ennustama	-	предсказывать
tüli, -, -	-	ссора
kummutama	-	опровергать
sülitama	-	плевать
kaastundlik, -u, -ku	-	сочувствующий
pisar, -a, -at	-	слеза
liigutatud	-	растроганный
nartsuke, -se, -st	-	тряпочка
põll, -e, -e	-	передник
taud, -i, -i	-	эпидемия, хвороба
kahetsema	-	замалчивать
pat/t, -u, -tu	-	грех
alla neelama, alla neelata, neelan alla	-	проглатывать
hülgame, hüljata, hülgan	-	пренебрегать

vedelik, -u, -ku	-	жидкость
mõru, -, -	-	горький
õlu, õlle, õlut	-	пиво
küdev, -a, -at	-	затопленный
kärsahais, -u, -u	-	запах гари
hõõru/ma, -da, -hõõrun	-	тереть
triiki/ma, -da, triigin	-	гладить
tilku/ma, -da, tilgun	-	капать
kipitama	-	шипать
säng, -i, -i	-	постель
telliskivi, -, -	-	кирпич
põrgu	-	адский
tuh/k, -a, -ka	-	зола
sinepiplaast/er, -ri, -rit	-	горчичник
ära kiskuma, kisun ära	-	срывать
võhivõõr/as, -a, -ast	-	совершенно чужой
ehmunult	-	испуганно
rohitsema	-	лечить
asjatundja, -, -t	-	знарок
iseteadvus, -e, -t	-	самоуверенность
vabatahtlik, -u, -ku	-	доброволец
sõnum, -i, -it	-	весть
habemik, -u, -ku	-	бородач
täk/k, -u, -ku	-	жеребец
veis, -e, -t	-	скотина
här/g, -ja, -ga	-	бык
trööstima	-	утешать
üleolev, -a, -at	-	надменный
heategiija, -, -t	-	благодетель
jäle, -da, -dat	-	отвратительный
valetama	-	лгать
leppi/ma, -da, -lepin	-	примириться
muljuma	-	давить
tõntsnina, -, -, tültsnina	-	курносый
lõu/g, -a, -ga	-	подбородок
laima/ma, -ta, -n	-	клеветать
võr/dlema, -relda, -dlen	-	сравнивать

pil/kama, -gata, -kan	-	насмеяться
või/dma, -da, -an	-	мазать
ihu, -, -	-	тело
loll, -i, i	-	дурак
kannatus, -e, -t	-	терпение
sadam, -a, -at	-	газаны

16.

kaksteistsõrmiksool, -e, -t	-	двенадцатиперстная кишка
sisaldis, -e, -t	-	содержимое
soolemahl, -a, -a	-	кишечный сок
sap/p, -, -pi	-	жёлчь
sapipõis, -e, -t	-	жёлчный пузырь
kõhunäärmemahl, -a, -a	-	сок поджелудочной железы
sisseviimi/ne, -se, -st	-	введение
keetma, keeta, keedan	-	варить
sügavus, -e, -t	-	глубина
vaagen, -na, -nat	-	таз
süst/al, -la, -alt	-	шприц
kol/b, -vi, -bi	-	колба
hägu/ne, -se, -st	-	мутный
kinni pigistama	-	зажимать
maolukuti, -, -t	-	привратник
lõikeham/mas, -ba, mast	-	резец
maolävis, -e, -t	-	вход желудка
vahema, -, -d	-	расстояние
nõsa, -, -	-	ворсинка
läbipaist/ev, -va, -vat	-	прозрачный
veniv, -a, -at	-	тянущийся
leelise/ne, -se, -st	-	щелочной
happeli/ne, -se, -st	-	кислотный
tagasi paisatud	-	отрыгнутый
läbivalgustami/ne, -se, -st	-	просвечивание
katsuti, -, -t	-	пробирка
lisanduma	-	прибавляться
vesilahus, -e, -t	-	водный раствор

ärritaja, -, -t	--	раздражитель
paks, -u, -u	-	густой
juha, -, -	-	проток
välja tõmbama, välja tõmmata, tõmban välja	-	вытаскивать
soolhap/e, -pe, -et	-	соляная кислота
erikaal, -u, -u	-	удельный вес
limahel/ve, -be, -vet	-	комочек слизи

17.

siirdistutami/ne, -se, -st	-	пересадка
kõhr, -e, -e	-	хрящ
sarvkest, -a, -a	-	роговица
ulatuslikult	-	широко
külmutama	-	замораживать
säilitama	-	хранить
vajadus	-	потребность
vedel/kude, -koe, -kude	-	жидкая ткань
vereülekan/ne, -de, -net	-	переливание крови
parandamatu	-	неизлечимый
ähvardama	-	угрожать
ebapiisav, -a, -at	-	недостаточный
takistus, -e, -t	-	препятствие
närili/ne, -se, -st	-	грызун
tõug, tõu, tõugu	-	порода
erutama	-	волновать
hädavajalik, -u, -ku	-	необходимый
tagavara, -, -	-	резервный фонд
tarvilik, -u, -ku	-	нужный
täiustami/ne, -se, -st	-	совершенствование
elustama	-	оживлять
kanapo/eg, -ja, -ega	-	цыпленок
looterak/k, -u, -ku	-	зародышевая клетка
põrn, -a, -a	-	селезенка
neerupealis, -e, -t	-	надпочечник
lai/p, -ba, -pa	-	труп
kõlblik, -u, -ku	-	пригодный
puriham/mas, -ba, -mast	-	коренной зуб

S i s u k o r d .

1. Mida peab teadma gripist	4
2. Tegelge hommikuvõimlemisega	6
3. Südamehaige arsti juures	8
4. Arst haige juures	9
5. Machaige läheb arsti vastuvõtule	11
6. Luumurd	13
7. Mida peab teadma haigestumisel tuberkuloosi.	15
8. Sarlakid	17
9. Basedow' tõbi.	19
10. Ravitoitlustamine düsenteeria puhul.	21
11. Haiguslugu. Hüpertooniatõbi.	24
12. Haiguslugu. Neerukivitõbi	26
13. Hoidke oma nägemist	29
14. Äratatud süda	32
15. Eduard Vilde. Minu tohtrid	36
16. Kaksteistsõrmiksoole sisaldise uurimine.	41
17. Organismi reservfond.	42
Sõnastik	47

Hind 10 kop.

A-29419

TÜ RAAMATUKOGU

1 0300 00398307 1